

OHJAUS OPINTOJEN ERI VAIHEISSA

Opinto-ohjaussuunnitelma Oulaisten ammattiopiston sosiaali- ja terveysalan yksikössä

Liisa Huurinainen

**Kehittämishankeraportti
Marraskuu 2006**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Huurinainen, Liisa	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti		
	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="981 282 1238 371"> Sivumäärä 43 </td> <td data-bbox="1238 282 1497 371"> Julkaisun kieli suomi </td> </tr> </table>	Sivumäärä 43	Julkaisun kieli suomi
Sivumäärä 43	Julkaisun kieli suomi		
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka		
Työn nimi OHJAUS OPINTOJEN ERI VAIHEISSA Opinto-ohjaussuunnitelma Oulaisten ammattiopiston sosiaali- ja terveysalan yksikössä			
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto-ohjaajan koulutus			
Työn ohjaaja(t) Riitta Virtanen			
Toimeksiantaja(t) Oulaisten ammattiopisto, sosiaali- ja terveysalan yksikkö			
Tiivistelmä <p>Kehittämishankkeen tarkoituksena oli laatia Oulaisten ammattiopiston sosiaali- ja terveysalan yksikköön opinto-ohjaussuunnitelma. Työn lähtökohtana ovat ohjauksen käsitteen jäsentäminen, opinto-ohjausta koskevat säädökset ja ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmien perusteet, jotka velvoittavat oppilaitoksia laatimaan ohjaussuunnitelman. Siinä määritellään ohjaustyön periaatteet ja tavoitteet.</p> <p>Ohjaus on koko koulun tehtävä. Ohjaussuunnitelmassa määritellään ohjaustyötä tekevien toimijoiden keskinäinen työnjako ja vastuualueet opintopolun eri vaiheissa. Ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen painopistealueita ovat oppimisvalmiuksien tukeminen, opintojen keskeyttämisen ehkäisy ja urasuunnittelu sekä työllistymisen tukeminen.</p> <p>Ohjaussuunnitelma on tiivis ja helppolukuinen käsikirja ohjaustyötä tekeville, josta muutamalla silmäyksellä hahmottuu ohjauksen kokonaisuus. Ohjaussuunnitelman sisällöstä on tarkoitus muodostaa ohjauksen kansio, jonka viitekehyksenä laadittu ohjaussuunnitelma toimii. Se palvelee myös uusien opettajien perehdyttämisessä.</p>			
Avainsanat (asiasanat) opinto-ohjaus, ohjaussuunnitelma, ammatillinen koulutus			
Muut tiedot			

Author(s) Huurinainen, Liisa	Type of Publication Development project report	
	Pages 43	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title COUNSELLING DURING DIFFERENT STAGES OF STUDYING Student counselling plan in Social- and Health Care of Oulainen Vocational College		
Degree Programme Vocational Teacher Education College, Vocational Study Counsellor Education		
Tutor(s) Riitta Virtanen		
Assigned by Oulainen Vocational College, Social and Health Care		
Abstract <p>The aim of this development project was to prepare a scheme for guidance and counselling in Social- and Health Care of Oulainen Vocational College to make counselling work a fundamental part of school life. The study bases on to analyze the concept of counselling, on the rules and regulations on student counselling and on the new national guidelines for guidance in comprehensive school which require every school to prepare their own planning. The planning should show the principles and goals of student counselling.</p> <p>Student counselling applies to every person in school staff. This scheme for student counselling defines the division of work between different persons and the issues they are responsible for in different stages of studying. Important issues in counselling of professional education are to give support in ability for learning, prevent drop out of school, to plan a career and support to find work, too.</p> <p>The scheme for guidance and counselling is a concise and easy-to-read handbook for everyone working on student counselling. Only a glance at the handbook will give the reader an overall view of student counselling. The file of guidance can be used in the everyday work by different actors of the guidance and support personnel of the school.</p> <p>The aim of the guidance file prepared on the basis of the guidance plan is to function by bringing at the same time prepared guidance plan to the grassroots level at school and continue the development of the guidance plan. The scheme will serve as a handbook also for teachers when familiarizing themselves with a new working environment.</p>		
Keywords counselling, guidance plan, vocational education		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 OHJAUKSEN KÄSITE, TAVOITTEET JA TEHTÄVÄ.....	6
2.1 Ohjauksen käsite.....	6
2.2 Ohjauksen tavoitteet ja tehtävät.....	8
2.3 Ohjaustarve ja ohjauksen alueet.....	9
2.4 Ohjauksen merkitys.....	11
3 OHJAUS AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA.....	13
3.1 Opinto-ohjausta koskeva lainsäädäntö.....	13
3.2 Opinto-ohjauksen järjestäminen.....	15
3.3 Ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen tavoitteet, tehtävät ja toteutus....	17
4 OHJAUS OPINTOJEN ERI VAIHEISSA.....	19
5 OPINTO-OHJAUS OULAISTEN AMMATTIOPISTON SOSIAALI- JA TERVEYSALAN YKSIKÖSSÄ.....	23
5.1 Opinto-ohjauksen lähtökohdat Oulaisten ammattiopiston sosiaali- ja terveysalan yksikössä.....	23
5.2 Opinto-ohjauksen nykytila ja kehittäminen Oulaisten ammattiopiston sosiaali- ja terveysalan yksikössä.....	24
5.3 Yhteisökasvatus Oulaisten ammattiopiston sosiaali- ja terveysalan yksikön opinto-ohjauksessa.....	25
6 OPINTO-OHJAUSUUNNITELMAN LAATIMINEN OULAISTEN AMMATTIOPISTON SOSIAALI- JA TERVEYSALAN YKSIKÖSSÄ.....	28
6.1 Ohjaussuunnitelman lähtökohdat.....	28
6.2 Ohjaussuunnitelman suunnittelun eteneminen.....	30
6.3 Valmis ohjaussuunnitelma.....	31
7 POHDINTA.....	31
LÄHTEET.....	34
LIITTEET.....	36
LIITE 1 Oulaisten ammattiopiston opinto-ohjaussuunnitelma sosiaali- ja terveysalan yksikössä.....	36

1 JOHDANTO

Maamme koululainsäädäntöön on kirjattu opiskelijan erityinen oikeus saada opinto-ohjausta. Opinto-ohjauksen tarkoitus koulutusjärjestelmässämme on tukea opiskelijaa opiskelussa. Lisäksi sen tavoitteena on edistää opiskelijan kasvua ja kehitystä, vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta sekä kehittää opiskelutaitoja ja valmiutta uravalintaan. Opinto-ohjauksen tavoitteista ja sisällöstä päätetään Opetushallituksen hyväksymissä opetussuunnitelmien perusteissa. Ammatillisen perustutkinnon opetussuunnitelmien yksi oleellinen osa on ohjauksellisuus.

Ohjauksen näkökulma on laajentunut viime vuosina. Ohjaus nähdään myös ammatillisessa koulutuksessa laajempänä kokonaisuutena. Ohjauksen tulee olla opetussuunnitelmaan perustuvaa toimintaa, jossa huomioidaan erilaiset oppijat, erilaiset elämäntilanteet, ja jota tapahtuu kaikissa opintojen vaiheissa ja koko oppilaitoksen henkilöstön toimesta. Ohjaus ammatillisessa koulutuksessa on aina yhteydessä ammattipätevyyteen.

Opinto-ohjaussuunnitelman avulla selkiytetään henkilöstön työnkuvia sekä pystytään paremmin hyödyntämään henkilöstön asiantuntijaosaamista. Opinto-ohjaussuunnitelmalla parannetaan myös ohjauksen näkyvyyttä ja lisätään tietoisuutta siitä, että jokaisen työ liittyy omalta osaltaan ohjaukseen ja vaikuttaa haluttujen tulosten saavuttamiseen.

Kehittämishankkeenani laadin opinto-ohjaussuunnitelman Oulaisten ammattiopiston sosiaali- ja terveystieteiden yksikköön. Ohjaussuunnitelmaa laadittaessa on ohjausta tarkasteltu laaja-alaisesti osana koko ammattiopiston toimintaa. Opinto-ohjaussuunnitelman tavoitteena on yhtenäistää ja kehittää oman oppilaitoksen ohjausta niin, että sillä pystytään vastaamaan ohjaukselle asetettuihin haasteisiin ja toteuttamaan tarvelähtöisiä ohjauspalveluja.

2 OHJAUKSEN KÄSITE, TAVOITTEET JA TEHTÄVÄ

2.1 Ohjauksen käsite

Ohjauksen tehtävien ja työnjaon määrittelyä vaikeuttaa ohjauksen monitahoisuus. Ohjauksen ymmärtäminen eri aikoina eri tavoin näkyy ohjausta koskevien määritelmien lukuisuutena. Ohjausta kuvaavat nimitykset kuten ”informointi” (information giving), ”neuvojen antaminen” (advice), ”neuvonta” (guidance), ”ohjaus” (counselling). Usein on kuitenkin vaikea vetää rajoja eri käsitteiden ja tehtävälueiden välille ja arvioida, missä neuvonta loppuu ja ohjaus alkaa. Erot eivät johdu pelkästään näkemuserosta ja erilaisista ohjausfilosofioista vaan myös historiallisista muutoksista sen suhteen, miten ohjausala on ymmärretty. (Lairio & Puukari 1999, 15.)

Ohjauksen suomalaisissa määritelmissä on myös korostettu ohjattavan omaa osuutta ja ohjauksen kokonaisvaltaisuutta. Oppilaanohjauksen kehittämistyöryhmän mukaan ohjaukseen voidaan kokonaisuutena sisällyttää seuraavia elementtejä:

- Ohjauksen tulee olla ohjaajan ja asiakkaan välinen molemminpuolinen luottamuksellinen suhde.
- Ohjauksen tulee luoda opiskelijalle vaihtoehtoja itsearviointiin ja sen tulee sisältää eriasteisia toimenpiteitä ohjaustilanteessa.
- Toiminnan kohde ei ole opiskelija vaan se prosessi, jossa opiskelija oppii arvioimaan ja kehittämään omia vahvuusalueitaan suhteessa oman toimintaympäristön mahdollisuuksiin.
- Tavoitteena on opiskeluaikaisten ja opiskelun jälkeisten muutostilanteiden itsenäinen kohtaaminen ja hallinta.
- Ohjaajat voivat käytäntöjään arvioidessaan hyödyntää ohjaustilanteita ohjaustyönsä kehittämisessä. (Lairio & Puukari 1999, 17.)

Ohjausprosessi on sekä ohjaajan ja ohjattavan välistä yhteistoimintaa, jossa ohjaaja eri tavoin tuo esille välineitä, joilla ohjattava voi paremmin ratkaista ongelmatilanteitaan ja tukee häntä ottamaan vastuuta omista valinnoistaan. Ohjauksesta vastuussa oleva kunnioittaa ohjattavan loukkaamattomuutta ja suojelee hänen itsemääräämisoikeutta.

Ohjaaja pyrkii turvaamaan ohjattavalle hänen perusoikeutensa, välittämään hänen tarvitsemansa tiedot sekä käsittelemään ohjattavaa koskevia tietoja vastuuntuntoisesti ja luottamuksellisesti. (Vuorinen 1996, 16.)

Ohjaus voi olla joko yksilöllistä tai ryhmään kohdistuvaa ohjausta. Molempien kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että ohjaus tapahtuu vuorovaikutteisesti oikeaan aikaan oikean laajuisesti. Ohjattava tunnistaa oppimis-, kasvu- ja kehitysongelmansa sekä löytää entistä tehokkaampia tapoja niiden käsittelyyn. Perusehto ohjauksen onnistumiselle on myönteinen ja luottamuksellinen ohjaussuhde.

Ohjauksen käytännön kannalta on mahdotonta löytää yhtä kattavaa käsitystä siitä, mitä ohjaus on kaikessa moninaisuudessaan. Oleellisiin näkökohtiin keskittyvät määritelmät voivat auttaa hahmottamaan ohjauksen perusulottuvuuksia. Suurempi merkitys lienee sillä, että eri määritelmät nousevat aina joidenkin tieteenalojen ja ohjausalan lähestymistapojen pohjalta. Nämä tieteenalat ja lähestymisalut antavat opinto-ohjaajalle mahdollisuuden tarkastella omaa työtään monipuolisesti ja reflektiivisen pohdinnan kautta kehittää omaa työtään. Yhteiskunnan muutosten keskellä opinto-ohjaajalle merkityksellisiä tieteenaloja ovat esimerkiksi kasvatustieteiden filosofia, kasvatustieteiden sosiologia, oppimis- ja kehityspsykologia, ohjaus- ja neuvontapsykologia sekä sosiaalipolitiikka ja erityispedagogiikka. Hyödyllistä on myös tulevaisuudentutkimuksen sekä organisaatioiden ja yhteisöjen johtamisen ja kehittämisen tietämys, joka auttaa opinto-ohjaajaa hahmottamaan tulevaisuuden ja erilaisten toimintaympäristöjen asettamia ohjaushaasteita. Keskeisiä ohjauksen lähestymistapoja edustavat mm. psykodynaaminen, humanistinen, kognitiivis-behavioraalinen, eksistentiaalis-fenomenologinen, ratkaisukeskeinen, konstruktivistinen ja systeeminen näkökulma. (Lairio & Puukari 1999, 18.)

Ohjauksen määritelmässä (Lairio & Puukari 2001, 11) on havaittavissa joitakin yhteisiä piirteitä:

1. ohjaus on ammatti, joka edellyttää tiettyä koulutusta
2. ohjaus on aktiivista toimintaa, ei pelkkää passiivista ongelmien kuuntelemista
3. ohjauksessa käsitellään henkilökohtaisia, sosiaalisia, ammatillisia ja koulutuksellisia kysymyksiä

4. ohjaajat työskentelevät yleensä ”normaalien” ihmisten parissa, joidenkin ongelmat vaativat esim. informaatiota tai lyhytkestoisia interventioita
5. ohjaus on teoriapohjaista ja noudattaa joitakin yleisiä periaatteita
6. ohjausprosessin avulla ohjattava oppii tekemään päätöksiä ja muodostamaan uusia tapoja toimia, tuntea ja ajatella sekä
7. ohjaus jakaantuu useisiin erityisalueisiin.

2.2 Ohjauksen tavoitteet ja tehtävät

Ohjauksen tavoitteena on auttaa opiskelijaa ymmärtämään ja selventämään elämäntilannettaan sekä oppia saavuttamaan asettamia tavoitteita. Lisäksi ohjauksen tavoitteena on auttaa opiskelijaa tekemään ja toteuttamaan valintojaan ja suunnitelmiaan. Tämän lisäksi ohjauksen tavoitteena on antaa opiskelijalle asiallista ja oikeaa tietoa, auttaa häntä selventämään ja luomaan kuvaa omista tavoitteista ja tulevaisuudesta sekä auttaa häntä tunnistamaan omia voimavarojaan ja rajoituksiaan. (Peavy 1999, 19).

Ohjaustoiminnot voivat tukea ja monipuolistaa opiskelijan mahdollisuuksia ja itsensä kehittämistä ja ohjauksessa luodaan opiskelijalle tilaisuuksia itsearviointiin. Ohjauksen toiminnan kohteena on prosessi, jossa opiskelija oppii arvioimaan ja kehittämään vahvuuksiaan suhteessa toimintaympäristönsä mahdollisuuksiin. Ohjausprosessissa pyritään välttämään antamasta opiskelijalle valmiita vastauksia. Sen sijaan hänelle tehdään tarjouksia, jotka lisäävät hänen osallisuuttaan valinnan kannalta merkittäviin psykologisiin, sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin konteksteihin. (Lerkkanen 2002, 47-48.)

Kehityksellisyyttä korostavat ohjauksen tavoitteet tuovat esiin koko elämänkaaren huomioon ottamisen. Ohjauksen tavoitteet ovatkin laajentumassa elinikäiseen oppimisen myötä elinikäiseen ohjaukseen. (Lerkkanen 2002, 47-48.) Ohjauksella pyritään ennakoimaan tulevia tilanteita ja hakemaan myönteisiä ratkaisuja ja vahvistamaan niitä. (Vuorinen & Välijärvi 1994.)

Peavyn (1999) mukaan ohjauksen ydintehtäväksi nähdään tuen, huolenpidon, lohdun ja toivon tarjoaminen. Tällöin ohjauksen tehtävänä on pikemminkin luoda

mahdollisuuksia kuin antaa neuvoja. Ohjauksen tehtävänä on antaa ohjattavalle tilaisuus tutkia, keksiä ja selkiyttää tapoja elää voimavaraistemmin ja hyvinvoivemmin (Onnismaa, Pasanen, Spangar 2000). Ohjauksen on katsottu olevan tilan, ajan, huomion ja kunnioituksen antamista apua tarvitsevalle opiskelijalle (Pasanen 2000, 124). Ohjaus edellyttää todellisen vuorovaikutuksen ja aidon dialogisen suhteen käsittämistä.

Jos ohjauksen tehtävä liitetään keskeisesti opiskelijan oppimisprosessiin, tällöin ohjauksen avulla rakennetaan oppimisympäristö (sisäinen ja ulkoinen) sekä vuorovaikutussuhde ja vaikutetaan varsinaiseen oppimistapahtumaan erilaisin keinoin. Tällaisia keinoja ovat mm. reagoiminen, rohkaiseminen, palaute ja arviointi. (Koli & Silander 2002.)

2.3 Ohjaustarve ja ohjauksen alueet

Ohjauksen tarve vaihtelee opintojen eri vaiheessa. Opiskelun eri vaiheita voidaan kuvata nimikkeellä opiskelupolku. Tätä nimikettä ja jakoa olen käyttänyt oppilaitoksemme ohjaussuunnitelmassa. Opiskelupolku voidaan jakaa viiteen osaluueeseen: aika ennen kontaktiopetuksen aloittamista, opintojen aloitusvaihe, varsinainen opiskeluprosessin vaihe, opintojen päättö- ja siirtymävaihe sekä seurantavaihe. (Vuorinen 1998.)

Lerikkanen (2002) on koonnut väitöskirjaansa opiskelupolun viisi vaihetta ja polun eri vaiheiden ohjauksen keskeisiä tavoitteita. *Ennen opintojen aloittamista* ohjaustarpeet liittyvät siihen informaatiotarpeeseen, mitä opiskelijalla on hänen hakeutuessaan oppilaitokseen opiskelemaan. Ohjaavalla yhteydenpidolla, ennakkotehtävillä ja orientoituvilla harjoittelujaksoilla on todettu olevan suotuisaa yhteyttä opintojen sujuvaan käynnistymiseen ja opintoihin sitoutumiseen. *Opintojen aloitusvaiheessa* ohjaustarpeet liittyvät yleensä yleiskuvan saamiseen opiskeluympäristöstä ja sen tarjoamista mahdollisuuksista. Yksi keskeinen ohjauksen sisältö on henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatiminen. Lerkkasen (2002), Kallion, Lehtorannan, Valkosen ja Väisäsen (2000) mukaan onnistunut opintojen alkuvaihe on opiskelun kannalta tärkeää. Jos opintoihin orientoituminen onnistuu hyvin, voidaan odottaa, että opiskelija

on valmis ponnistelemaan jatkossa opintojen eteen ja kestää myöhemmin vastoinkäymisiä. Opintojen orientoitumisen yleisinä edellytyksinä ovat

- opiskelijan ja opettajan välinen tutustuminen ja tiedonkulun varmistaminen
- luokan ryhmäytyminen
- opiskeluun liittyvien tavoitteiden selvittäminen ja jäsentäminen
- tutkinnon, kursseihin, oppiaineisiin ja tulevaan ammattiin orientoituminen
- koulun tiloihin ja organisaatioon tutustuminen. (Kallio ym. 2000.)

Opiskeluprosessin aikana ohjaustarpeet vaihtelevat yksilöllisesti huomattavasti enemmän kuin kahden edellisen vaiheen aikana. Opiskeluprosessin aikaisia yksilöllisiä ohjaustarpeita ei ole arvioitu vielä riittävästi. Ohjauksen sisällöt ovat painottuneet harjoitteluiden ja opinnäytetöiden ohjaukseen. **Opintojen päättö- ja siirtymävaiheessa** ohjaustarpeet yleensä liittyvät siirtymiseen työmarkkinoille tai jatko-opintoihin. **Seurantavaiheen** ohjaustarpeet liittyvät yleensä jatko- ja täydennyskoulutustarpeisiin. (Lerikkanen 2002)

Ohjauksen alueet on perinteisesti ryhmitelty kasvatukselliseen, opetukselliseen ja ammatinvalinnan ohjaukseen (Lerikkanen 2002). Lerikkanen kuvaa ohjauksen alueita seuraavasti:

1. Oppimisen ja opiskelun ohjaus
2. Persoonallisuuden kasvun ja kehityksen tukeminen
3. Uravalinnan ohjaus.

Oppimisen ja opiskelun ohjauksen tavoitteena on auttaa opiskelijaa kehittämään opiskeluun liittyviä työtapoja sekä valitsemaan kykyjään vastaavia opintoja. Persoonallisen kasvun ja kehityksen ohjauksen tavoitteena on auttaa opiskelijaa kehittämään itsenäiseksi, aktiiviseksi, sopeutumiskykyiseksi ja persoonallisuudeltaan ehjäksi yksilöksi, jolla on edellytyksiä kehittää itseään ja yhteisöään. Uravalinnan ohjauksen tavoitteena on auttaa opiskelijaa pääsemään selville taipumuksistaan, laatimaan koulutus- ja ammattiuraansa koskevia suunnitelmia ja päätöksiä sekä toteuttamaan niitä. (Lerikkanen 2002)

2.4 Ohjauksen merkitys

Ammatillisen koulutuksen ohjauksessa on tärkeä tiedostaa ja ymmärtää, miten yksilön elämänhistoria ja nykyinen elämäntilanne vaikuttavat koulutukseen liittyviin valintoihin ja päätöksentekoprosesseihin. Peavyn (1997) mukaan uravalintaa ei saisi erottaa ammatinvalinnan ohjauksessa yksilön muusta elämäntilanteesta. Tulevaisuuden suunnittelua olisikin tarkasteltava laaja-alaisena elämänkulun suunnitteluna.

Kasurisen (1999) nuorten tulevaisuusorientaatiotutkimuksen mukaan koulumenestys ja sosiaalinen tausta ennustivat parhaiten koulureitin valintaa. Yliopisto-opintoja suunnittelivat eniten nuoret, joiden vanhemmilla oli korkea-asteen koulutus ja erityisesti äidit olivat ylempiä toimihenkilöitä. Ammatillista reittiä peruskoulun jälkeen taas suunnittelivat nuoret, joiden koulumenestys oli keskitasoa heikompi ja joiden vanhemmilla oli ammatillinen koulutus. (Kasurinen 1999)

Kasurisen tutkimuksen (1999) mukaan nuoret jakautuivat seuraavanlaisiin ryhmiin:

- 1. Perhe- ja työorientoituneet nuoret.* Nämä nuoret toivoivat vakaata ja turvallista elämää, vakituista työpaikkaa ja mukavaa perhe-elämää. Heidän suunnitelmansa seurasivat yhteiskunnan mukaista ajoitusta. Heidän koulutus- ja ammattisuunnitelmansa olivat realistisia verrattuna koulumenestykseen.
- 2. Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret.* Näillä nuorilla oli sopeutumisvaikeuksia koulussa ja huono koulumenestys. He toisaalta viestivät joistakin perheeseen liittyvistä ongelmista. Tätä ryhmää leimasi pessimistinen elämänasenne ja huonot käsitykset mahdollisuudesta vaikuttaa omaan elämäänsä. Koulua ei pidetty tarpeellisena ja he olivat kiinnostuneita lähinnä käytännöllisten aineiden opiskelusta.
- 3. Koulusuuntautuneet ja optimistiset nuoret.* Näillä nuorilla oli selvät suunnitelmat tulevaisuuden varalle. He muistuttivat ensimmäistä ryhmää muilta osin, paitsi että perhettä ei pidetty niin olennaisena ainakaan lähitulevaisuudessa. He olivat tyytyväisiä elämäänsä ja toivoivat tulevaisuudelta hyvää taloudellista menestystä ja suunnittelivat luottavaisin mielin tulevaisuutta.

4. *Erityislahjakkaat ja yhteiskunnallisesti aktiiviset nuoret.* Näillä nuorilla oli jokin erityistaito, jossa he toivoivat kehittyvänsä ja josta he toivoivat myös ammattia. Nämä nuoret olivat erityisen kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista ja ympäristökysymyksistä, joihin he toivoivat myös voivansa vaikuttaa.
5. *Individualistiset nuoret.* Nämä nuoret menestyivät hyvin koulussa ja heille oli tarjolla monenlaisia mahdollisuuksia. He eivät halunneet elämästään tasapainoista ja turvallista, vaan he halusivat pitää useita portteja avoinna ja elää vaihtelevaa elämää.
6. *Pessimistiset ja epävarmat nuoret.* He kokivat, että he eivät voi kovin paljon vaikuttaa omaan elämäänsä ja myös pelkäsivät ajatella tulevaisuutta. Jonkinlaista fatalismia eli kohtaloonsa alistumista oli havaittavissa tässä ryhmässä. Osa nuorista suunnitteli koulutus- ja ammattiuraa, mutta osa kuvasi vain ajautuvansa johonkin työhön elämänsä aikana. (Kasurinen 1999)

Yksilö siis muodostaa oman opiskelureittinsä persoonallisuutensa ja ympäristönsä vuorovaikutuksesta. Näitä kaikkia erityyppisiä nuoria, joita Kasurinen (1999) kuvaa eri ryhmissään, on meillä opiskelijoina ammatillisessa peruskoulutuksessa. Se asettaa ohjaukselle sekä ammatillisen osaamisen opettamiselle omat haasteensa. Ohjauksen tulisikin tukea yksilöllisesti ammatillista kasvua koko opiskelun ajan. Opiskelijan näkökulmasta katsottuna keskeinen kysymys on, miten ohjaus tukee hänen ammatillista oppimisprosessiaan (Räkköläinen & Uusitalo 2001, 104). Ohjaus- ja oppilashuoltotyössä (Pirttiniemi 2001, 10) ensisijaiseksi tavoitteeksi on nähtävä ennaltaehkäisevä työ, jolla voidaan ehkäistä ongelmien syntyminen ja vastata nykyistä paremmin heterogeenisen opiskelijajoukon tarpeisiin.

Ojasen (2001) mukaan ohjaajan tavoitteena on aina vahvistaa ohjattavansa ammatillista kehittymistä. Ohjaus muodostaa kokonaisuuden ammatti-ihmisen työelämän ja urakehityksen jatkumossa. Ammatilliseen peruskoulutukseen liittyvän ohjauksen primaari tehtävä on synnyttää elinikäinen koulutushalukkuus, jonka pitäisi kattaa laajentuvana koko ammattiura. (Ojanen 2001,6).

Ammatillisessa koulutuksessa ohjauksen yhteydessä keskustellaan paljon myös sisällön ja prosessin ohjauksesta. Sisällöllä viitataan mm. oppiaineisiin ja työtehtäviin

kun taas sanalla prosessi kuvataan opiskelijan oppimisprosessia. Ohjaus ammatillisessa koulutuksessa on aina yhteydessä ammattipätevyyteen. Kysymys onkin siitä, mitä opiskellaan ja miten opiskellen ammattipätevyys saavutetaan. Sisältöä ja prosessia ei voi erottaa toisistaan, sillä prosessi sinällään tuottaa valmiuksia, jotka ovat osa ammattipätevyyttä. Ohjaajan asiantuntijuutta on valita sisältöjä, jotka ovat tarkoituksenmukaisia sekä ammattipätevyyden että opiskelijan ammatillisen kasvun ja oppimisen kannalta sekä sovitaa oppimisprosessi näiden saavuttamisen tueksi.

3 OHJAUS AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA

3.1 Opinto-ohjausta koskeva lainsäädäntö

Suomalainen opinto-ohjausjärjestelmä muodostuu opetushallinnon ja työhallinnon yhteistoiminnasta. Päävastuu opinto-ohjauksesta on opetushallinnolla. Opinto-ohjauksesta säädetään koululainsäädännössä ja tuntijaosta päätetään valtioneuvoston päätöksellä. Opinto-ohjauksen tavoitteista ja sisällöistä päätetään Opetushallituksen hyväksymissä opetussuunnitelmien perusteissa. Maamme koululainsäädäntöön on kirjattu oppilaan ja opiskelijan erityinen oikeus saada opinto-ohjausta. Opinto-ohjauksesta on säädetty kutakin koulumuotoa koskevissa laeissa, asetuksissa joiltakin osin valtioneuvoston päätöksissä. Kehittämishankkeessani tarkastelen opinto-ohjauksen osuutta vain ammatillisen koulutuksen lainsäädännössä.

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (630/98) on säädetty ammatillisen toisen asteen ohjauksesta seuraavaa:

5 § Koulutuksen tavoitteet

Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista. Nuorille järjestettävässä koulutuksessa tulee toimia yhteistyössä kotien kanssa. Vammaisille

järjestettävän ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on lisäksi yhteistyössä kuntoutuspalvelujen tuottajien kanssa edistää opiskelijan kokonaiskuntoutusta.

29§ Oikeus saada opetusta

Opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta ja opinto-ohjausta. Opinto-ohjauksesta säädetään tarkemmin asetuksella.

Asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (811/98) on säädetty ammatillisen toisen asteen opinto-ohjauksesta seuraavaa:

2§ Ammatilliseen perustutkintoon kuuluvat opinnot ja niiden laajuus

Ammatilliseen perustutkintoon kuuluu:

- 1) ammatillisia opintoja ja niitä tukevaa työssäoppimista
- 2) ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä yhteisiä opintoja
- 3) opinto-ohjausta sekä
- 4) vapaasti valittavia opintoja

Ammatillisen perustutkinnon laajuus määritellään opintoviikkoina. Opintoviikolla tarkoitetaan arvioitua opiskelijan keskimääräistä 40 tunnin työpanosta opintojen tavoitteiden saavuttamiseksi. Yksi opintovuosi sisältää 40 opintoviikkoa.

Ammatilliseen perustutkintoon johtavat opinnot on järjestettävä siten, että opinnot voidaan päätoimisesti opiskellen suorittaa niiden laajuutta vastaavassa ajassa.

3§ Opinnoista tiedottaminen

Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opiskelijoille tieto suoritettavista tutkinnoista ja niiden muodostumisen keskeisistä periaatteista ja sisällöistä, koulutuksen järjestämismuodoista ja -paikoista, työajoista, koulutuksen järjestäjän koulutustarjonnasta ja yhteistyöstä muiden koulutuksen järjestäjien sekä muiden yhteisöjen tai säätiöiden kanssa. Opiskelijaksi pyrkiville tulee antaa vastaavat tiedot soveltuvien osin.

4§ Opinto-ohjaus

Opinto-ohjauksena opiskelijalle annetaan henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opintojen ohjausta. Opinto-ohjauksesta määrätään opetussuunnitelmassa.

3.2 Opinto-ohjauksen järjestäminen

Opinto-ohjauksen tavoitteista ja sisällöistä päätetään Opetushallituksen hyväksymissä opetussuunnitelman perusteissa. Opetussuunnitelmat ovat hallinnollisia asiakirjoja, joissa esitetään opetuksen tavoitteet, opetettavat tieto- ja taitosisällöt, opetustavat, opetukseen ja oppimiseen käytettävä aika sekä opiskelijalta vaadittava toiminta ja toiminnan arvioinnin perusteet (Antikainen, Rinne, Koski 2000).

Opetussuunnitelman perusteet on määräys, jolla koulutuksen järjestäjä veloitetaan sisällyttämään koulu- tai järjestelmäkohtaiseen opetussuunnitelmaan opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Määräyksellä varmistetaan koulutuksellisten perusoikeuksien ja tasa-arvon sekä opetuksellisen yhtenäisyyden ja laadun samoin kuin oikeusturvanäkökohtien toteutuminen. Opetushallitus seuraa opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden toiminnallisia vaikutuksia pääasiassa koulutuksen arvioinnin yhteydessä. Mutta koulutuksen järjestämistä ja määräysten noudattamista seurataan myös muilla tavoilla. Näiden opetussuunnitelmien perusteiden pohjalta koulutuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelman. (<http://www.oph.fi/> voimassa olevat opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet.)

Nummisen, Jankon, Lyra-Katzin, Nyholmin, Siniharjun ja Svedlinin (2002) mukaan opinto-ohjauksen tavoitteet johdetaan koulumuodon yleisistä tavoitteista, jotka ohjaavat opetussuunnitelman perusteiden ja opinto-ohjauksen opetussuunnitelman laatimista. Opinto-ohjauksella pyritään siihen, että asetetut kasvatus- ja opetustavoitteet saavutetaan mahdollisimman hyvin. Koulutuksen järjestäjä päättää opinto-ohjauksen käytännön toteutuksesta ja henkilökohtaisen ohjauksen resursseista. (Numminen ym. 2002)

Ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaus on jatkoa peruskoulun oppilaanohjaukselle. Näin ollen sen ohjauspalveluiden tulee edistää myös peruskoulun oppilaiden tiedon ja kokemuksen saantia ammatillisesta koulutuksesta peruskoulun aikana. Oppivelvollisuutta päättävillä peruskoululaisille tulee tarjota ohjauspalveluja koulutuksen nivelvaiheessa. (Opetushallitus 1999, 114.)

Ammatillisen peruskoulutuksen uusissa opetussuunnitelmien perusteissa määrätään opinto-ohjauksesta seuraavasti (Opetushallitus 2000, 111):

Opinto-ohjausta tulee sisältyä tutkintoon vähintään 1,5 opintoviikkoa. Lisäksi jokaisella on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta tarpeellista opintojen ohjausta opintojensa ohella riittävästi. Oppilaitoksen tulee huolehtia erityisesti niiden opiskelijoiden ohjauksesta, joilla on opiskeluvaikeuksia (esimerkiksi lukihäiriö), poissaoloja koulutuksesta tai elämänhallintaan liittyviä vaikeuksia.

Opinto-ohjausta tulee toteuttaa siten, että opiskelija:

- saa riittävästi tietoa koulutuksestaan ennen sen aloitusta ja sen aikana
- saa tietoa ja kokemusta työelämästä, yrittäjyydestä ja ammateista
- tutustuu ja saa mahdollisuuden kansainvälisiin kontakteihin, opiskeluun ja työhön
- saa tukea opiskeluunsa ja elämäänsä mahdollisesti liittyvissä ongelmissa.

(Opetushallitus 1999)

Ammatilliseen koulutukseen valituille opiskelijoille tulee antaa tietoa suoritettavista tutkinnoista, niiden opintojen muodostumisesta ja sisällöistä sekä opinnoista, joita he tarpeidensa mukaan voivat valita muista oppilaitoksista. Opiskelijoita tulee tukea valintojen tekemisessä. Opiskelijoille on laadittava heidän valintojensa mukaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Henkilökohtaisia opiskelusuunnitelmia tehtäessä on otettava erityisesti huomioon ne opiskelijat, joille on perusopetuksen aikana tai ammatillisen koulutuksen alkaessa opiskeluun tai elämiseen liittyviä vaikeuksia.

Koko henkilöstön tulee osallistua opiskelijoiden ohjaukseen, mutta päävastuu sen suunnittelusta on opinto-ohjaajalla. Opinto-ohjauksen onnistumiseksi tulee tehdä oppilaitoksen sisäistä asiantuntijayhteistyötä, yhteistyötä opiskelijoiden ja heidän kotiensä kanssa, eri oppilaitosten välillä sekä oppilaitosten ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa.

Ammatillisen oppilaitoksen tulee kehittää ura- ja rekrytointipalvelujaan yhteistyössä työvoimatoimistojen ja elinkeinoelämän kanssa, edistää opiskelijoiden työllistymistä ja jatkokoulutukseen pääsemistä.

3.3 Ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen tavoitteet, tehtävät ja toteutus

Opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija osaa toimia oppilaitosyhteisössään ja suunnitella opintonsa ja sitoutua opiskeluun, jolloin hänen on tiedettävä tutkintoon sisältyvät opinnot ja valinnaisuus. Opiskelijan on osattava seurata opintosuoritustensa kertymistä ja hakea tukea opintojensa suunnittelulle. Hänen tulee osata hakea tukea mahdollisissa opiskeluun liittyvissä vaikeuksissa sekä työtä tai opiskelupaikkaa haettaessa myös ulkomailta. (Opetushallitus 2000.)

Koulutuksen järjestäjäkohtaisessa opetussuunnitelmassa tulee selkeyttää opinto-ohjauksen tavoitteet, tehtävät ja toteutus. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan koko henkilöstön tulee osallistua opiskelijoiden ohjaukseen, vaikka päävastuu sen suunnittelusta onkin opinto-ohjaajalla. Monissa ammatillisissa oppilaitoksissa on käytössä myös opiskelijatutorjärjestelmä.

Opetussuunnitelman tulee olla sellainen, että se antaa opiskelijalle orientaatioperustan, jonka avulla hän voi suunnitella opintojensa kulkua. opetussuunnitelmassa kuvataan ne puitteet ja järjestelyt, joiden rajoissa opiskellaan ja opitaan. Opetussuunnitelma on myös tiedottamisen väline opiskelijalle. Siksi se tulee olla helposti hahmoteltava. Opintotiedotuksen ja opinto-ohjauksen tulee tukea opiskelijoita yksilöllisten valintojen tekemiseen ja opinto-ohjelman rakentamiseen. Valinnaisuus ei siis ole vain valintoja vaan parhaimmillaan ammatillista kasvua tukeva prosessi. Yksilöllisten opinto-ohjelmien suunnittelu vaatii tehokasta opintojen ohjausta. Opiskelijaa ohjataan opiskelussa, ammatillisessa suuntautumisessa ja oman elämän hallinnassa. oppilaitoksen tutoropiskelijatoiminta voi täydentää opinto-ohjausta. Tällöin jo pidemmälle opinnoissaan edennyt opiskelija voi ohjata, tukea ja opastaa nuorempia opiskelijoita. (Hätönen 2000.)

Opetussuunnitelmassa tulee näkyä myös yhteistyö koulutuksen järjestäjän ja oppilaitosten sisällä sekä muiden oppilaitosmuotojen ja tukipalveluiden kanssa. Pirttiniemi (2001) toteaaakin, että ammatillisen koulutuksen vaikuttavuus onkin suurelta osin siitä kiinni, millaisia ohjauspalveluja se kykenee tarjoamaan. Tämä merkitsee laaja-alaisen ohjausyhteistyön toteutumista. Ura- ja rekrytointipalveluiden kehittämisen tärkeys on mieltävä. Hyvät työelämäyhteydet ja riittävä ohjaus ja

seuranta puolestaan varmistavat opiskelijoiden sijoittumisen joko työhön tai jatko-opintoihin. (Pirttiniemi 2001)

Ohjauksen näkökulma on laajentunut viime vuosina. Se on kasvanut ulos perinteisestä opinto-ohjaaja keskeisestä näkökulmasta. Ohjauksen ydin ei ole oppilaanohjauksessa, opinto-ohjauksessa tai opinto-ohjaajissa, vaan siinä, millaisia ohjauspalveluja lapsi tai nuori saa. Opetushallituksen vuonna 2002 toteuttama opinto-ohjauksen arviointi antaa myös opetussuunnitelmatyöhön lisää tietoa opinto-ohjauksen oppilaitoskohtaista kehittämistyötä varten. (Pirttiniemi 2001)

Ammatillisissa oppilaitoksissa opinto-ohjausta toteutetaan yleensä kahdella tavalla. Keskitetyssä mallissa oppilaitoksessa on yksi tai useampia päätoimisia opinto-ohjaajia, jotka vastaavat sekä luokkamuotoisesta että henkilökohtaisesta opinto-ohjauksesta. Hajautetussa mallissa opinto-ohjauksen resurssi on jaettu ammatillisille opettajille niin, että jokaisella koulutuslalla tai linjalla on opettaja, jonka tehtäviin kuuluu opinto-ohjausta. Keskittämisen ja hajauttamisen aste vaihtelee eri oppilaitoksissa. Lisäksi on vielä oppilaitoksia, joissa ohjauksesta voivat vastata ryhmäohjaajat tai luokanvalvojat. (Numminen ym. 2002.)

Ohjaushenkilöstö	Ohjauksen menetelmät
* opinto-ohjaajat	* erilliset opinnot
* kaikki opettajat	* integroituna muuhun opetukseen
	* henkilökohtaisen opetussuunnitelman laatiminen
	* henkilökohtainen ohjaus
	* opintokäynnit
	* ura- ja rekrytointipalvelut

KUVIO 2. Ohjauksen käytännön toteutusta ammatillisessa koulutuksessa. (Numminen ym. 2002 mukailen.

4 OPINTO-OHJAUS OPINTOJEN ERI VAIHEISSA

Ohjaustarve vaihtelee yksilöllisten valmiuksien, elämäntilanteen ja olosuhteiden sekä opiskeluvaiheen mukaan. Opiskelupolku (oppimispolku, opintopolku) on malli, jolla kuvataan opiskelun eri vaiheita tietyssä kouluorganisaation piirissä. Opiskelupolun viisi vaihetta (1-5) ovat erilaisia opinto-ohjauksen tarpeen, tavoitteiden ja toteutuksen näkökulmasta. Siksi oppimisen tiettyjen lainalaisuuksien tiedostaminen on perusteltua. Ohjauksen suunnittelu opiskelupolun kaikkien vaiheiden tarpeita palvelevaksi on monitahoinen urakka, joka vaatii moniammatillista kehittämis- ja suunnittelutyötä organisaation sisällä sekä organisaation ulkopuolisen tahon kanssa. Siirtymävaiheissa tai nivelvaiheissa ts. koulutusorganisaatioon tulovaiheessa ja sieltä lähdettäessä yhteistyö kouluorganisaation sidosryhmien kanssa on välttämätöntä, muutoin ohjaustarpeita opiskelun kaikissa vaiheissa ei ehkä riittävästi voida tyydyttää. (Lehtinen & Jokinen 1999, 50-51; Lerkkanen 2002, 49-50; Numminen ym. 2002, 12).

Ohjaus *ennen opintoja* voi olla potentiaalisille oppilaitokseen hakijoille kohdistettua markkinointia, jossa pyritään luomaan oppilaitoksesta ja sen tarjoamasta koulutuksesta myönteinen mielikuva – esimerkiksi aikaansa seuraava, viihtyisä, monipuolinen opiskeluympäristö. Sidoryhmien, kuten ammatinvalintatoimisto, Kansaneläkelaitos, vakuutusyhtiöt, peruskoulut, työpajat, kuntoutusyksiköt, informointi koulutustarjonnasta ja mahdollisista opiskelun tukipalveluista on markkinointia siinä mielessä, että myös siinä pyritään luomaan myönteinen mielikuva oppilaitoksesta, johon kannattaa suositella opiskelijoita hakeutumaan. (Lehtinen & Jokinen 1999, 54-57; Lerkkanen 2002, 50).

Markkinointi ja informaation jakaminen tapahtuvat mm. esitteillä, lehti-ilmoituksilla, www-sivustoilla, järjestämällä tutustumiskäyntejä, avointen ovien päiviä, tiedotus- ja keskustelutilaisuuksia sekä kiertämällä erilaisissa tapahtumissa, kuten koulutusmessuilla ja kouluilla, jossa oppilaitosta esitellään potentiaalisille hakijoille tai potentiaalisten hakijoiden kanssa työskenteleville sidoryhmille. Koulutusorganisaatiosta riippuen markkinointi ja informointi on keskitetty tiedottajan tms. organisoimaksi. On myös oppilaitoksia, joissa opinto-ohjaajalla on merkittävä rooli markkinointitehtävissä. Tällöin opinto-ohjaaja kiertää rekrytointialueella esittelemässä koulutustarjontaa ja tällä tavoin pyrkii luomaan myönteistä mielikuvaa oppilaitoksesta

ja ylläpitämään henkilökohtaisia suhteita potentiaalisten hakijoiden kanssa työskenteleviin avainhenkilöihin. (Lehtinen & Jokinen 1999, 54-57; Lerkkanen 2002, 50).

Opiskelemaan valittujen ohjaus ennen opiskelun alkua voi ideaalitalanteessa olla henkilökohtainen ja ohjaava yhteydenotto esimerkiksi liittyen opintojen rahoitukseen tai asumiseen tai opiskeltaviin sisältöihin, opintoihin orientoiva ennakkotehtävä tai harjoittelujakso. Käytännössä lienee kuitenkin niin, että ohjaus ennen opintoja on sisällöltään tiedottava kirjeposti, jossa kerrotaan hyväksymisestä oppilaitokseen. Mukaan liitetään opiskelun aloittamiseen liittyviä asiapapereita (lomakkeita ja ilmoituksia) ja ehkä oppilaitoksesta ja opiskelusta kertovia materiaaleja. Henkilökohtaisempi ohjausote saattaisi edistää opintoihin sitoutumista ja helpottaa opintojen aloitusvaiheeseen liittyvää epätietoisuutta ja ehkä jännitystäkin. (Lehtinen & Jokinen 1999, 54-57; Lerkkanen 2002, 50).

Ohjaus *opintojen aloitusvaiheessa* käsittää runsaan määrän oppilaitosympäristöön ja opiskelukäytänteisiin liittyvää opastusta, neuvontaa ja ohjausta. Tavoitteena on, että opiskelijalle muodostuu jonkinlainen kokonais käsitys siitä toimintaympäristöstä, jossa hän toimii koulutusaikana ja että hän suhtautuu myönteisesti opiskeluun ja on omalta osaltaan luomassa hyvää oppimisilmapiiriä. Ohjaajalla on merkittävä rooli ryhmäytymisprosessissa ja häneltä itseltäänkin odotetaan hyviä yhteistyötaitoja. Opiskelun alkuvaiheessa ohjaaja on ryhmäytymisprosessissa aktiivinen, vetäen ryhmään mukaan hiljaisia hilliten hallitsevia persoonia. Ohjaajan olisi oltava johdonmukainen, turvallinen ja jämäkkä. Mutta ajan kuluessa ja ryhmän tiivistyessä hän vetäytyy taka-alalle antaen tilaa ryhmän itseohjautuvuudelle. (Lehtinen & Jokinen 1999, 58-71; Lerkkanen 2002, 50).

Ammatillisessa koulutuksessa ohjaustarve liittyy tutkinnon sisältämiin opintoihin, valinnaisuuteen, hyväksilukemiseen sekä opiskelumahdollisuuksiin muissa oppilaitoksissa. Opintojen alkuvaiheessa, opiskelusuunnitelman tekemistä varten, opiskelija tarvitsee tietoa valintojensa vaikutuksesta opintojen edistymiseen ja mahdollisuuksiinsa ko. koulutuksen jälkeen. Jo opintojen alkuvaiheessa opiskelijan on kyettävä päättämään runsaasta tarjonnasta itselleen tarpeelliset ja ammatillisesti järkevät valinnaiset opinnot sekä se, miten hän haluaa hyödyntää aiempia opintojaan ja

työkokemustaan hyväksilukemisessa. (Lehtinen & Jokinen 1999, 60-66; Lerkkanen 2002, 50; Numminen ym. 2002, 122).

Koska oman opiskelupolun suunnitteleminen on osalle ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille uusi ja outo asia, opiskelija saattaa tarvita henkilökohtaista ohjausta hyvinkin paljon. Ohjaustarpeen selville saamiseksi tutustuminen uusiin opiskelijoihin ja heidän elämäntilanteeseensa on onnistuneiden opintojen edellytys, sillä tällöin opiskelija ei vastoin tarpeitaan jää yksin miettimään itselleen epäselviä asioita. Opiskelupolun alkutaipaleella opiskelijan itseohjautuvuus voi olla vähäistä, joten ohjaajalta tarvitaan aktiivisempaa ohjausotetta kuin myöhemmässä vaiheessa. (Lehtinen & Jokinen 1999, 23-26, 60-66; Lerkkanen 2002, 50; Numminen ym. 2002, 122).

Ohjaus *opiskeluprosessin aikana* saattaa jäädä vähäiseksi, jollei yksilöllisiä ohjaustarpeita kyetä tunnistamaan riittävästi ja jollei opiskelija itse aktivoitu hakemaan ohjausta. Ohjauksen painopistealueet opiskelussa liittyvät työssäoppimisen ja opinnäytetyön ohjaukseen, mutta tavoitteena voidaan pitää opiskelun ohjausta laajemminkin: ohjata opiskelijaa löytämään itselleen sopivin opiskelu- ja työtapaa, ohjata opiskelijaa sopivien valintojen tekemisessä ja selkeyttämään tavoitteitaan koulutuksen jälkeiseen aikaan liittyen, jotta itselle järkevien valintojen tekeminen olisi vielä mahdollista. (Lehtinen & Jokinen 1999, 78-112; Lerkkanen 2002, 50-51).

Opiskeluprosessin edetessä ohjauksen tavoitteena voidaan pitää myös sitä, että opiskelija kasvaa seuraamaan ja suunnittelemaan oman opiskelunsa etenemistä yhä itseohjautuvammin. Opintojen suunnittelu tässä tapauksessa voi liittyä esimerkiksi valinnaisuuteen, työssäoppimisen toteuttamiseen koti- tai ulkomailla, vaihtoehtoisista opiskelutavoista tiedustelemiseen sekä opintojen suorittamiseen niin, ettei valmistumiselle tai jatko-opintoihin hakeutumiselle synny esteitä. Kasvatuksellisen ohjauksen tavoitteisiin sisältyy paitsi aktiivisuuden ja itsenäisyyden lisääntyminen myös kasvu persoonallisuudeltaan ehjäksi yksilöksi. (Lehtinen & Jokinen 1999, 78-112; Lerkkanen 2002, 50-51; Numminen ym. 2002, 122).

Opiskelun aikana henkilökohtainen ohjaus on tarpeen opintojen suuntaamisen ja opiskelusuunnitelman täsmentämiseksi. Tavoitteiden saavuttamista voivat haitata

opiskeluun suoranaisesti tai välillisesti liittyvät seikat, kuten perhetilanne, terveydelliset tai sosiaaliset seikat. Ohjauskeskusteluja näiden solmukohtien tiimoilta voidaan tarvita opintojen missä vaiheessa tahansa, joten henkilökohtaiseen ohjaukseen on syytä varata aikaa. Ohjauksen tehtävänä on tukea opiskelijaa löytämään vaihtoehtoisia tapoja ratkaista haastava tilanne sekä ymmärtää ratkaisujen seuraukset opiskeluissa tai henkilökohtaisessa elämässä. (Lehtinen & Jokinen 1999, 95-99).

Ryhmäprosessin ohjaus jatkuu koko opiskeluajan. Ryhmän elinkaareissa on erilaisia vaiheita, joiden tunteminen auttaa ohjaajaa toimimaan tarkoituksenmukaisella tavalla. Ryhmää ohjaavalla on mm. tehtävänä huolehtia kaikkien osallistumisesta yhteiseen toimintaan ja arvioimaan sitä; huolehtia, että ryhmä luo sellaiset yhteiset pelisäännöt, joihin jäsenet voivat sitoutua; puuttua ongelmatilanteisiin niin, että konfliktit vahvistavat ryhmän ongelmanratkaisukykyä. (Lehtinen & Jokinen 1999, 95-106).

Ohjaus *opintojen päättövaiheessa* tukee opiskelijaa siirtymään uuteen elämäntilanteeseen joko työelämässä tai jatko-opintojen parissa. Avautuvista mahdollisuuksista tarvitaan ajankohtaista tietoa, jota nykyisellään on runsaasti tarjolla tietoverkoissa ja oppilaitosten ura- ja rekrytointipalveluissa sekä työvoimatoimistoissa. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelun päättövaiheen ohjaukseen on viime vuosina paneuduttu erityisellä huolellisuudella, sillä työelämämuutokset ovat nopeita eikä pian valmiiksi saatava koulutus aina riitä työllistymiseen. Ammatillisen koulutuksen tuloksellisuuden mittarina käytetään työllistymistä ja jatkokoulutukseen hakeutumista, joten koulutusorganisaation kautta kiinnostus jatkosijoittumisen ohjauksen kehittämiseen ymmärrettävästi on. Opintojen päättövaiheen ohjauksen tavoitteena on auttaa ja kannustaa opiskelijaa itsenäisten valintojen ja päätösten tekoon, tukea tarvittavan tiedon haussa sekä käytännön hakutilanteessa. (Lehtinen & Jokinen 1999, 113-119).

Seuranta on opiskelun päättövaiheen ohjauksen lisäksi kehittyvä ohjauksen osa-alue. Lehtinen & Jokinen (1999, 120-122) esittävät useita perusteluita, miksi koulutusorganisaation olisi syytä pitää yhteyttä entisiin opiskelijoihin. Entiset opiskelijat mainostavat opinahjoaan ja mikäli heidän kokemuksensa ovat myönteisiä, on siitä koulutusorganisaation rekrytoinnille suurta hyötyä. Opintonsa päättäneiden opiskelijoiden antamasta palautteesta koulutusorganisaatio saa tietoa koulutuksensa vaikuttavuudesta ja ajankohtaisuudesta työmarkkinoilla. Työelämään sijoittuneet

entiset opiskelijat tietävät, mitkä ovat alan ammattitaitovaatimukset nykyisellään ja miltä tulevaisuus alan työntekijän näkökulmasta näyttäytyy. Heidän kanssaan tehtävä yhteistyö koulutuksen kehittämisessä voi olla hyvin hedelmällistä. Myös alalle vielä opiskelevia kiinnostanee kuulla työelämään sijoittuneiden kokemuksia ja ajatuksia. Entiset opiskelijat voivat jossain vaiheessa olla työnantajia, yrittäjiä tai muutoin hyvässä työmarkkina-asemassa, joten toimivat yhteydet heihin saattavat lisätä mahdollisuuksia suunnitella ja toteuttaa työelämälähtöisiä projekteja nykyisten opiskelijoiden kanssa. Kontaktit työelämässä vaikuttaviin entisiin opiskelijoihin voivat myös luoda toimivan työssäoppimisverkoston alalla opiskeleville. (Lehtinen & Jokinen 1999, 120-122).

5 OPINTO-OHJAUS OULAISTEN AMMATTIOPISTON SOSIAALI- JA TERVEYSALAN YKSIKÖSSÄ

5.1 Opinto-ohjauksen lähtökohdat Oulaisten ammattiopiston sosiaali- ja terveystalouden yksikössä

Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymään kuuluva Oulaisten ammattiopisto (Oula) on aloittanut toimintansa 1.1.2006. Oulaisten ammattiopisto muodostuu liiketalouden, ravitsemus- ja puhdistuspalveluiden sekä sosiaali- ja terveystalouden yksiköistä. Oulaisten ammattiopistossa on noin 600 opiskelijaa, joista noin 300 sosiaali- ja terveystaloudella lähihoitajakoulutuksessa. Aikaisemmin sosiaali- ja terveystalouden yksikkö toimi nimellä Oulaisten terveydenhuolto-oppilaitos.

Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymän opinto-ohjausta kehittää opinto-ohjaustiimi, johon kuuluvat jokaisen oppilaitoksen opinto-ohjaajat sekä yksi johtoryhmän jäsen. Kuntayhtymän oppilaitokset laativat oppilaitoskohtaisen tarkemman opinto-ohjauksen suunnitelman, josta ilmenevät ohjauksen toimenpiteet, ohjauksen työnjako, ohjauksen määrä ja aikataulu sekä ohjauksen arviointi, palaute ja kehittäminen. Opinto-ohjaus toteutetaan valtakunnallisen opetussuunnitelman määräysten ja oppilaitoskohtaisten opinto-ohjauksen suunnitelmien mukaisesti. Koko henkilöstön tulee osallistua opiskelijoiden ohjaukseen. Päävastuu ohjauksen suunnittelusta on opinto-ohjaajalla. Opinto-ohjauksen onnistumiseksi tulee tehdä oppilaitoksen sisäistä

asiantuntijayhteistyötä, yhteistyötä opiskelijoiden ja heidän vanhempiansa kanssa, eri oppilaitosten välillä sekä oppilaitosten ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa.

(Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymän johtoryhmä 2006, 4.)

5.2 Opinto-ohjauksen nykytila ja kehittäminen Oulaisten ammattiopiston sosiaali- ja terveystieteiden yksikössä

Lähihoitajakoulutuksen opintoihin sisältyy 3 opintoviikkoa opinto-ohjausta.

Opetussuunnitelmassa korostetaan ohjauksen asiakaslähtöisyyttä. Opiskelijan on mahdollisuus saada opinto-ohjausta koko opintopolun aikana. Opintojen alussa ohjauksen tarve on suurempi. Koulutuksen alussa on oppimaan oppimisen opintokokonaisuus, jonka aikana opiskelija oppii tunnistamaan ohjaustarpeensa. Tavoitteena on, että opiskelija sitoutuu opiskeluun, kehittää persoonallisuuttaan ja ammatillisuuttaan sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojaan. Oppilaitoskohtaisessa opetussuunnitelmassa on ohjauksen toiminnot kirjattu opintokokonaisuuksittain: kasvun tukeminen ja ohjaus, hoito ja huolenpito ja kuntoutumisen tukeminen sekä koulutusohjelmaopinnot. Näin opintojen ohjaus toteutuu suunnitelmallisesti integroituneena opintoihin koko opiskelun ajan. (Opiskelijoiden tuki- ja ohjaustoiminnan malli, 2003.)

Opinto-ohjauksen suunnittelijana ja koordinoijana toimii opinto-ohjaaja. Opinto-ohjaaja toimii yhteistyössä rehtorin, koulutusjohtajien, ryhmäohjaajien ja muun henkilöstön kanssa. Ryhmäohjaaja on opiskelijan lähin ohjaaja. Opiskelijan ohjaajina ja kasvattajina toimivat myös muut opettajat, opiskelijatutorit ja koko muu henkilöstö. Opinto-ohjaajalla, ryhmäohjaajalla sekä opettajilla on avainroolit ohjauksen toimintakäytännössä. He toimivat lähimpänä opiskelijaa arjen kysymyksissä. Heidän vastuutehtävänsä on yksilöity ohjaussuunnitelmassa. Käytännössä opinto-ohjaaja kartoittaa ja selvittää opiskelijan ohjaukseen liittyviä asioita eniten. Yhteistyötä pyritään tekemään mahdollisimman paljon. (Opiskelijoiden tuki- ja ohjaustoiminnan malli, 2003.)

Yhteisöllisyys on yksi ammattiopistomme arvoista. Yhteisöllisyyteen sitoutuen onnistunut opinto-ohjaus edellyttää seuraavien periaatteiden toteutumista:

- yhteisöllisyyden periaatteet: terveen järjen käyttö, avoimuus ja rehellisyys, oikeudenmukaisuus, luottamus, fyysinen ja psyykkinen koskemattomuus, tasa-arvoisuus
- opiskelijan tarpeista lähtevä ohjaus ja tuki
- opiskelijan itsenäisyyden, omatoimisuuden ja vastuuttamisen tukeminen
- koko elämäntilanteen tukeminen (Opiskelijoiden tuki- ja ohjaustoiminnan malli, 2003.)

Oppilaitoksemme on vuodesta 1996 lähtien sitoutunut yhteisöllisyyteen **yhteisökasvatuksen** (Kaipio 1995) myötä. Yhteisökokouksia toteutetaan säännöllisesti toistuen opiskelijaryhmissä tutortunneilla lukukauden aikana. Kaksi kertaa lukukaudessa kaikki opiskelijat ja henkilökunta kokoontuvat koko koulun yhteisiin yhteisökokouksiin. Nämä yhteisökokoukset ovat kaikille yhteinen foorumi, jolloin jokaisella on mahdollisuus tulla kuulluksi ja tilaisuus esittää asiansa sekä osallistua päätöksentekoon. Näissä tilaisuuksissa opetellaan käsittelemään ja päättämään asioita yhdessä. Yhteisökokoukset ovat opiskelijajohtoisia, ja niistä tehdään muistio. Opiskelijat pitävät näitä tilaisuuksia hyvin tärkeinä. Yhteisöllisyyden periaatteisiin sitoutuminen on tukenut opiskelijaohjausta merkittävästi. Yhdessä toimien ja yhteisöllisyyteen sitoutuen jokainen vastuutetaan osallistumaan. Toiminta, keskustelu ja päätöksenteko ovat avointa.

5.3 Yhteisökasvatus Oulaisten ammattiopiston sosiaali- ja terveysalan yksikön opinto-ohjauksessa

Kalevi Kaipion (1995) mukaan yhteisökasvatus on kasvatus- ja hoitomenetelmä. Yhteisökasvatuksessa kaikki yhteisön resurssit suunnataan kohti uutta käyttäytymistä, jossa kasvattajat ja kasvatettavat yhdessä laatimiensa normien puitteissa toisiaan ja itseään kasvattaen ja persoonallisuuttaan kehittäen pyrkivät kohti todellista rehellisyyttä, avoimuutta, oikeudenmukaisuutta, vallan ja vastuun tasaista jakautumista ja koko yhteisön alati korkeaa inhimillistä tasoa.

Kaipion mukaan (1995) yhteisökasvatusmenetelmä on syntynyt käytännön kasvatusongelmien ratkaisuksi. Periaatteet konkretisoivat arvoperustan, jonka pohjalta arkipäivän käyttäytymisnormeja yhteisökokouksissa jatkuvasti luotiin ja joihin

sitoutumista jatkuvasti yhdessä käsiteltiin. Käytännössä luotiin toimintamuodot, päämäärät ja periaatteet. Huomattiin, että yhteisödynamiikkaan yleensä kuuluu, että yhteisö voi itse luoda uusia päämääriä ja periaatteita. Yhdessä hyväksytyistä periaatteista tuli kasvatuksen välineitä, päämääriä, joihin käytännössä pyritään.

Kaipion (1995) mukaan yhteisökasvatuksen periaatteita ovat:

1. Tasa-arvoisuuden ja yhteisöllisyyden periaate
2. Terveen järjen periaate
3. Avoimuuden ja rehellisyyden periaate
4. Ehdoton oikeudenmukaisuus
5. Luottamuksen periaate
6. Fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden periaate (Kaipio 1977, 58-74.)

Anttinen ja Ojanen ehdottavat näihin periaatteisiin lisättäväksi **tavoitteisuuden periaatteen**. Yhteisökasvatuksessa on kysymys sekä yhteisön että yksilön jatkuvasti kehityksen ja muutoksen myötä muuttuvista tavoitteista, joita tulee jatkuvasti kehityksen ja muutoksen myötä muuttuvista tavoitteista, joita tulee jatkuvana prosessina tietoisesti arvioida ja kehittää. Myös periaatteet voivat yhteisön kehityksen myötä täsmentyä, jäsentyä ja muuttua. Tavoitteisuuden periaate kirjattuna yhteisökasvatuksen periaatteeksi eri yhteisöissä on suositeltavaa. (Anttinen & Ojanen 1984, 187.)

1. Tasa-arvoisuuden ja yhteisöllisyyden periaate ilmaisee yhteisökasvatuksen arvosidonnaisen lähtökohdan tasa-arvoajattelun pohjalta. Kasvatus on aina arvosidonnaista. Kaikilla yhteisöillä on arvojärjestelmänsä, johon kasvatuksen tavoitteina olevat normit pohjaavat. Tasa-arvoisuuden ja yhteisöllisyyden periaate edellyttää kasvamista tasa-arvoon ja demokratiaan niin, että yhteisön jäsenillä ovat yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet. Tästä seuraa, että yhteisölle tulee voida luoda edellytykset kehittää jatkuvasti jäsentensä keskinäistä tasa-arvoa ja yhteisöllisyyttä. Tämä voi tapahtua vain organisoituissa yhteisökokouksissa. Yhteisökokoukset toimivat yhteisenä foorumina, jossa jokainen voi asiansa esittää. (Kaipio 1995, 22.)

2. Terveen järjen periaate korostaa luottamusta omiin arkipäivän kokemuksiin yhteisön tavoitteellisissa pyrkimyksissä. Järjelliset perustelut toimenpiteistä sovittaessa

ovat keskeisiä. Periaatteen taustalla on luottamus yhteisön kykyyn ratkaista itse ongelmiaan ja siihen, että on olemassa luonnollinen terve järki ja moraalit, jotka ohjaavat yleensä ihmisten välistä vuorovaikutusta ja normeja. (Kaipio 1995, 22.)

Kaipion mukaan kasvatusyhteisössä on tarpeetonta selitellä esimerkiksi sitä, miksi toista ei saa lyödä. Asia ei terveen järjen perustelujen lisäksi selittelyä kaipaa, vaan on moraalinen itsestänselvyys. Kasvatusyhteisössä periaate on tärkeä siksi, että lapset ja nuoret testaavat kasvattajien rajoja, johdonmukaisuutta ja varmuutta toimia turvallisesti normaalin elämän moraalisten pelisääntöjen mukaan. (Kaipio 1995, 23.)

3. Avoimuuden ja rehellisyyden periaate ilmaisee moraalisen ja arvoperustaisen vaatimuksen pyrkiä vuorovaikutussuhteissa mahdollisimman syvälliseen avoimuuteen ja rehellisyyteen. Tällaisessa yhteisössä on turvallista oppia tuntemaan itsensä muilta saadun kasvattavan ja oikean palautteen avulla. Kokemus monien yhteisöjen käytännöistä osoittaa, että periaatteen ilmaisemia ominaisuuksia on jatkuvasti vaalittava. Vaikka ne moraalisena ihanteena ovatkin eräänlainen itsestänselvyys, niin tavallisempia lienevät yhteisöt, joista vuorovaikutussuhteissa puuttuu avoimuus. (Kaipio 1995, 23.)

Kaipio esittää, että avoimuuden ja rehellisyyden periaate liittyy myös tasavertaisiin valtasuhteisiin ja on persoonallisuuden kasvatuksessa tärkeää. Demokraattiset muodot eivät takaa todellista tasavertaisuutta yhteisössä. Todellisen tasavertaisuuden avain on aito avoimuus ja rehellisyys. Siksi näihin ominaisuuksiin on kasvatettava ja kasvatettava. (Kaipio 1995, 23.)

Kaipio kertoo, että avoimuuden ja rehellisyyden periaatteen kehittämisen yhteydessä muotoutui *sosiaalisen epäsosiaalisuuden käsite*. Käsitteellä tarkoitetaan toimintaa, jossa sosiaaliin pelisäännöin toimitaan omien etujen mukaan moraalisesti arveluttavalla tavalla toisia ihmisiä vastaan. Tällä tavoin on sosiaalisin, yhteiskunnan hyväksymin, laillisin keinoin mahdollista käyttää toisia yksilöitä hyväksi, jopa alistaa ja nujertaa heidät. Esimerkiksi verbaalisen lahjakkuuden ja sosiaalisen älykkyyden käyttö alistamalla muita yhteisön jäseniä valjastamalla taitavasti koko yhteisö toimimaan yhden henkilön itsekkäiden pyrkimysten hyväksi, tulee yhteisössä paljastaa. (Kaipio 1995, 23.)

4. Ehdoton oikeudenmukaisuus liittyy saumattomasti tasa-arvoisuuteen ja demokraattisuuteen kasvamiseen. Periaate on tärkeä erityisesti yhteisön heikoimpien jäsenten tasavertaisuuden kehittymisen kannalta. (Kaipio 1995, 23.)

5. Luottamuksen periaate kehittyi ajattelun pohjalta, jonka mukaisesti yksilö kasvaa luottamuksen arvoiseksi, mikäli häneen toimissaan luotetaan. Luottamuksen osoittaminen ihmiselle, joka sitä toisaalta kaipaa, mutta ei usko saavansa, voi osoittautua hedelmälliseksi. Periaate on kuitenkin ristiriitainen perinteisten hierarkkisten yhteisöjen organisoinnin kanssa. (Kaipio 1995, 23.)

6. Fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden periaate on moraalinen itsestäänselvyys, jota kuitenkin käytännössä on kasvatusyhteisöissä jatkuvasti syytä painottaa. Hyvässä kasvatusyhteisössä tätä periaatetta vaalitaan. Tällöin ei ole mahdollista, että tilanne pääsisi karkaamaan kasvattajien hallinnasta. (Kaipio 1995, 23.)

Kaipion (1995) mukaan jokainen yhteisö voi luoda omat periaatteet ja käytännöt, jotka vastaavat sen tarpeita. Tasavertaisuuden, yhteisöllisyyden sekä niihin ohjaamisen ja kasvattamisen pohjalta painotukset voivat olla erilaisia. Periaatteita, joille löytyy aikuisten ja kasvatettavien yhteinen hyväksyntä voidaan tehokkaasti käyttää kasvatuksen apuna. Ne voivat toimia arvovaltaisena, yhdessä hyväksyttynä arvo- ja moraaliperustana, joihin normien rakentamisen, yhteiset ratkaisut ja päivittäinen toiminta pohjaavat ja vertautuvat. (Kaipio 1995, 24.)

6 OPINTO-OHJAUSUUNNITELMAN LAATIMINEN OULAISTEN AMMATTIOPISTON SOSIAALI- JA TERVEYSALAN YKSIKÖSSÄ

6.1 Ohjaussuunnitelman lähtökohdat

Oulaisten ammattiopiston sosiaali- ja terveystalouden yksikön aikaisempi opiskelijoiden tuki- ja ohjaustoiminnan malli on vuodelta 2003. Siihen on sisällytetty näyttöihin liittyvät asiat. Ammattiosaamisen näytöt ovat kehittyneet ja niistä on omat ohjeistukset. Opinto-ohjauksen keskeinen ydin ja perusasiat tulee saada selkeästi esille

sekä ammattiopiston päivittäiset toimintakäytännöt. Vuosien kuluessa opinto-ohjauksen asema on muuttunut. Nyt opinto-ohjauksen merkitys oppimisen edistämässä ja tukemisessa tunnustetaan, joten ohjaus tulee myös tuoda näkyviin päivittäisiin toimintoihin. Kehittämiskohteina ovat opinto-ohjaussuunnitelman päivittäminen opintojen eri vaiheissa sekä ohjauksen työnjaon ja vastuiden selkeyttäminen.

Opinto-ohjaussuunnitelma voidaan jäsentää monella tavalla. Jäsentäjänä voivat olla opintoaika, opinto-ohjauksen sisältö, ohjauksen muoto tai ohjauksen työnjako. Pelkästään yhtä jäsennostapaa ei voida käyttää ohjaussuunnitelman rakenteena, vaan niitä tulee käyttää rinnakkain. Näin ohjauksesta voidaan rakentaa kattava kokonaisuus. Erilaiset jäsennykset auttavat hahmottamaan opinto-ohjausta oppilaitoksen näkökulmasta toimivana kokonaisuutena. Erilaisten jäsennysten avulla pyritään myös turvaamaan se, että opinto-ohjaukselle luodaan oppilaitoksessa sellaiset edellytykset, jossa kunkin yksittäisen opiskelijan ohjaustarve pystytään havaitsemaan. (Numminen, Heino, Joronen-Vallin, Karlsson, Lerkkanen, Virtanen & Pirttiniemi 2005, 8-10.)

Olen jäsentänyt opinto-ohjaussuunnitelman (LIITE 1) opintoajan mukaan. Tämä jäsennyys noudattaa opiskelijan oppimispolkua koko opintoajan. Opinto-ohjaussuunnitelman jäsennyys tällaisena auttaa ohjauksen eri toimijoita hahmottamaan kattavasti kaiken ohjauksen. Opinto-ohjaussuunnitelmasta on helppo tarkistaa, että kaikki ohjaukseen liittyvät asiat on huomioitu. Opinto-ohjaussuunnitelma palvelee tällaisena myös koulutuksen markkinointia ja oppilaitoksen laatutyötä.

Opinto-ohjauksen jäsentäminen opintoajan mukaan korostaa opinto-ohjauksen jatkuvuutta läpi koko opiskeluajan. Opinto-ohjaus voidaan sovittaa sen mukaan, millaisia kysymyksiä tai ongelmia opiskelijat tavallisimmin kohtaavat missäkin opintojensa vaiheessa. Jäsennyys korostaa ohjausta myös koulutuksen nivelkohdissa. Jäsennyys opintoajan mukaan voidaan hahmottaa seuraavasti: ohjaus ennen opintojen alkua, opintojen alkaessa, opiskelun aikana, opintojen päättövaiheessa ja opintojen jälkeen. (Numminen, Heino, Joronen-Vallin, Karlsson, Lerkkanen, Virtanen & Pirttiniemi 2005, 9-10.)

Ohjaussuunnitelmassa tarkastelen ohjausta opintojen eri vaiheissa kolmen keskeisen sisältöalueen avulla: opiskelijan kasvun ja kehityksen ohjaus eli opiskelijan tarvitsema psykososiaalinen tuki, opiskelutaitojen ja opiskelun ohjaus sekä ammatillisen suuntautumisen ohjaus. Malli pitää teemat erillään ja voi auttaa hahmottamaan työnjakoasioita paremmin. Ohjausta vaativat kysymykset ja ohjaustarve kietoutuvat käytännössä toisiinsa. (Numminen, Heino, Joronen-Vallin, Karlsson, Lerkkanen, Virtanen & Pirttiniemi 2005, 9-10.)

6.2 Ohjaussuunnitelman suunnittelun eteneminen

Olen esitellyt opinto-ohjaussuunnitelman laatimisen eri vaiheita rehtorille, koulutusjohtajille, opettajille ja opintosihteerille sosiaali- ja terveystieteiden yksikön tiimikokouksissa. Opettajien perehtyminen opinto-ohjaussuunnitelmaan on edellyttänyt, että olen perustellut opinto-ohjauksen linjauksia ja esitellyt ohjauksen teoreettista sisältöä. Opettajat ovat saaneet opinto-ohjaussuunnitelman tarkasteltavakseen. He ovat voineet esittää kysymyksiä ja kehittämis-ideoitaan yhteisissä palavereissa. Muutaman opettajan kanssa olemme tarkastelleet opinto-ohjaussuunnitelmaa tarkemmin. He ovat esittäneet kysymyksiä ja näkemyksiään oman työnsä näkökulmasta. On ollut hyvä, että yhteiselle keskustelulle on ollut aikaa, koska opinto-ohjaussuunnitelma ja sen tarkoitus ei ole ollut kaikille opettajille selvä asia. Uuden ammattiopiston myötä on aloittanut toimintansa Oulaisten ammattiopiston eri yksiköiden opinto-ohjauksen tiimi. Olen saanut asiantuntevaa tukea myös tältä tiimiltä.

Ammattiopiston rehtori on pitänyt hyvänä opinto-ohjaussuunnitelman jäsennystä laatutyön ja koulutuksen markkinoinnin kannalta. Oppilaitoksessamme on pitkään ollut tarve koota opinto-ohjauksen asiat opiskelijan opintopolun mukaisesti opintoajalta sekä selkiyttää työnjakokysymyksiä. Ohjauksen keskeiset asiat koottuna taulukkomuotoon auttaa kaikkia ohjauksen toimijoita hahmottamaan ohjauksen laaja-alaisen kokonaisuuden. Opiskelijan opintoajan ohjaus muodostuu eri asiantuntijoiden yhteistyöstä.

6.3. Valmis ohjaussuunnitelma

Ohjaussuunnitelmaan (LIITE 1) olen kirjannut opiskelijan 1) henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjauksen, 2) oppimisen ja opiskelun ohjauksen ja 3) ammatillisen suuntautumisen ohjauksen opintojen eri vaiheissa. Ohjaussuunnitelma on kirjattu taulukkomuotoon. Ohjaussuunnitelma sisältää ohjauksen 1) sisällöt, 2) vastuuhenkilöt, 3) menetelmät ja materiaalit, 4) arvioinnin ja 5) verkostot opintojen eri vaiheissa.

Ohjaussuunnitelman avulla voidaan helposti hahmottaa opiskelijalle annettava ohjaus opintojen aikana. Ohjaussuunnitelman avulla voi esimerkiksi seurata, miten opiskelijan henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus etenee opintojen aikana. Opintojen alkuvaiheessa opiskelija tarvitsevat ohjausta yksilöllisesti. Ohjaussuunnitelmasta näkee millaista ohjausta tulisi kaikille antaa ja mitä materiaalia on käytettävissä. Näin esimerkiksi kaikki aloittavat opiskelijat saavat tasapuolisesti ohjausta. Vastaavasti kaikki ryhmänohjaajat puhuvat samoista asioista. Tämä yhtenäistää toimintaa ja vähentää päällekkäisyyksiä. Ohjaussuunnitelmaa on myös helppo päivittää. Siitä voi työstää esimerkiksi power point –esityksen henkilöstöä tai uusien työntekijöiden perehdytystä varten.

7 POHDINTA

Tämä kehittämishanke on laajentanut näkökulmaani ohjauksesta. Se on auttanut minua näkemään ohjauksen laajana kokonaisuutena osana opiskelijan ammatillista kasvua ja kehittymistä yhteydessä opiskelijan ammattipätevyyteen. Tämän ohjaussuunnitelman tulee toimia viitekehyksenä ja siten osana oppilaitoksemme ohjaus – ja tukipalveluiden ohjausjärjestelmää.

Koululainsäädäntö määrittelee opiskelijan erityisen oikeuden saada opinto-ohjausta. Koulutuksen järjestäjä päättää opinto-ohjauksen käytännön toteutuksesta ja henkilökohtaisen ohjauksen resursseista. Opinto-ohjauksen tavoitteena on ohjata ja tukea opiskelijoita yksilöllisesti opiskelussa, urasuunnittelussa ja työhön

sijoittumisessa. Opinto-ohjauksella edistetään opiskelijoiden sitoutumista opiskeluun, kannustetaan jatkuvaan itsenäiseen tiedonhankintaan sekä oman alansa kehityksen seuraamiseen ja kehittämiseen. Ohjauksella tuetaan opiskelijaa kehittämään ja markkinoimaan omaa osaamistaan. Ohjausta tarvitaan myös opiskeluvalmiuksien parantamiseksi ja oppimisvaikeuksien selvittämiseksi. Ohjauksessa tulee huomioida erilaiset oppijat ja opiskelijan erilaiset elämäntilanteet. Ohjausta toteutetaan kaikissa opintojen vaiheissa ja koko oppilaitoksen henkilöstön toimesta.

Kehittämishankkeessani olen perehtynyt ohjauksen käsitteeseen ja opinto-ohjausta koskevaan lainsäädäntöön. Ohjauksen käsite on laajentunut. Ohjauksesta on tullut oppilaitoksen koko henkilöstön tehtävä. Jokainen työntekijä tukee ja ohjaa opiskelijaa oman toimenkuvansa näkökulmasta. Näin opiskelija saa monipuolisesti ohjausta opintoihinsa. Ohjauksen onnistumiseksi olennaista on, että oppilaitoksen henkilöstö on tietoinen ohjauksen kokonaisuudesta. Opinto-ohjaussuunnitelman avulla jokainen työntekijä tietää, mihin kokonaisuuteen juuri hänen ohjauksensa liittyy ja millaista yhteistoimintaa henkilöstön välillä tarvitaan. Ohjaussuunnitelman olemassaolo ei vielä riitä, vaan tarvitaan paljon henkilöstön yhteistä keskustelua, kokemusten vaihtoa ja asioiden esille ottamista avoimesti – ohjauksellista asennetta. Ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen painopistealueita ovat oppimisvalmiuksien tukeminen, opintojen keskeyttämisen ehkäisy ja urasuunnittelu sekä työllistymisen tukeminen.

Nissilän, Lairion ja Puukarin (2001) mukaan ohjauksen monia lähtökohtia, sovellusalueita ja määritelmiä yhdistää itse ohjauksen käsite: ihmisen hyvinvoinnin edistäminen ja hänen voimavarojensa tukeminen. Heidän mielestä se muistuttaa tunnetun kasvatustieteilijän J. A. Hollon näkemystä siitä, että kasvatusta on ”kasvamaan saattamista”, siis eräänlaista kasvun edellytysten luomista ja itseohjautuvuuteen tukemista. Ammatillisen kasvun kannalta näkemys tarjoaa eväitä hoitotyöhön, jossa lähihoitajaopiskelijat ovat toisen ihmisen tukijana ja ohjaajana. Lasten ja nuorten parissa työskentelevät lähihoitajat toimivat kasvun ja kehityksen tukijana. Jotta voisi tukea toisen kasvua, on oltava omassa kasvussaan riittävän pitkällä ja riittävän vahvoilla.

Henkilökohtaisen kasvun ohjaus on tärkeä siitäkin syystä, että se on syvin ja laaja-alaisin, ehkä vaikein ohjauksen kohde. Merkitystä korostaa se, että jos minäkuvassa tai

sen seurauksena elämänhallinnassa on ongelmia, ei oppiminen tai ammatillinen kasvukaan edisty. Nissilä, Lairio ja Puukari (2001, 182-183) arvioivat, että nyky-yhteiskunnassa tarvittavassa identiteettityössä on oleellista, että nuorille tarjotaan mahdollisuuksia keskusteluihin elämän peruskysymyksistä ja haastetaan heitä ottamaan kantaa oman toimintansa perusteisiin useista näkökulmista. Tavoitteena on ehjempi, laajempi ja joustavampi minäkuva. Identiteetin merkitys on korostunut myös ammatillisesti: ammatillinen koulutus ei nykyään automaattisesti takaa työhön sijoittumista, vaan työsuhteet voivat olla lyhytkestoisia ja vaihdella.

Oulaisten ammattiopiston sosiaali- ja terveystieteiden yksikön henkilöstön mahdollisuus opinto-ohjaussuunnitelmaan perehtymiseen jo sen laadintavaiheessa sitouttaa heitä toteuttamaan suunnitelmaa myöhemmin. Ohjauksen eri toimijoilta olen saanut arvokasta palautetta. Yhteistyö henkilöstön kanssa on avannut uusia näkökulmia ohjaustyöhön opintopolun eri vaiheissa. Uuden ohjaussuunnitelman myötä voidaan ehkäistä päällekkäistoimintoja ja tehostaa tiedonkulkua. Jokaisen toimijan tehtävät on selkeytetty, joten niitä on myös helpompi vastuullisesti toteuttaa.

Oulaisten ammattiopiston sosiaali- ja terveystieteiden yksikössä toteutetaan ns. keskitettyä opinto-ohjauksen mallia. Päätoiminen opinto-ohjaaja toimii ohjauksen koordinaattorina. Käytännössä ammattiopiston ohjaustoimintaan osallistuu koko henkilöstö. Ohjausta annetaan suunnitellusti opintopolun eri vaiheissa. Opiskelijat saavat ohjausta opettajiltaan päivittäisten opintojen yhteydessä. Opinto-ohjausta toteutetaan opiskeltavan aiheen ja opiskelijoiden tarpeen mukaisesti joko tiedottamalla, ryhmäohjauksen tai henkilökohtaisen ohjauksen avulla. Ohjausta sisältyy miltei kaikkiin asiakaskontakteihin. Ammattiopistossamme toteutettavat yhteisökasvatuksen periaatteet ja arvoistamme yhteisöllisyys tukevat käytännön tasolla vahvasti opintojen ohjausta. Ohjausta eletään myös todeksi yhteisöllisyyden kautta.

Jatkotutkimusaiheena voisi tarkastella lähemmin jotain ohjauksen vaihetta opintopolun aikana tai jonkin yksittäisen toimijan tehtäväkuva, esimerkiksi ryhmäohjaajan. Samoin opiskelijoille ennen opiskelun alkua lähetettävän materiaalipaketin työstäminen voisi olla jatkotyöskentelyn kohteena.

LÄHTEET

- Antikainen, A., Rinne, R., Koski, L. 2000. Kasvatussosiologia. Juva: WSOY.
- Hätönen, H. 2000. Eläköön opetussuunnitelma. Opas ammatillisille oppilaitoksille. Helsinki: Opetushallitus.
- Kaipio, K. 1995. Yhteisöllisyys kasvatuksessa. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Kaipio, K. 1977. Antakaa meille mahdollisuus. Johdatus nuorten yhteisökasvatukseen. Jyväskylä. Gummerus.
- Kallio, E-L., Lehtoranta, P., Valkonen, J. Väisänen, R. 2000. Opiskellen ammattiin. Prevent-projektin kokemukset ammatillisen opiskelun tukemisesta. Helsinki: Yliopistopaino.
- Koli, H. ja Silander, P. 2002. Verkko-oppiminen. Oppimisprosessin suunnittelu ja ohjaus. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Lairio Marjatta & Puukari Sauli (toim.) 1999. Opinto-ohjaajan toimenkuva muuttuvassa yhteiskunnassa. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Lairio Marjatta & Puukari Sauli (toim) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Lehtinen, E. & Jokinen, T. 1999. Tutor – itsenäistyvän oppijan ohjaaja. Juva: Atena kustannus.
- Lerkkanen, J. 2002. Koulutus- ja uravalinnan ongelmat. Koulutus- ja uravalinnan tavoitteen saavuttamista häihteävät ajatukset sekä niiden yhteys ammattikorkeakoulu-opintojen etenemiseen ja opiskelijoiden ohjaustarpeeseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 14. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Numminen U., Jankko T., Lyra-Katz A., Nyholm N., Siniharju M., Svedlin R. 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheessa. Arviointi 8/2002. Helsinki: Opetushallitus.
- Ojanen, S. 2001. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian kehittelyä. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Onnismaa, J. Pasanen, H., Spangar, T. (toim.). 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1: Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Juva: PS-kustannus.
- Opetushallitus. 2000. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet. Hakapaino.
- Opetushallitus. 2001. Opetussuunnitelman perusteet, Sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto, lähihoitaja.

Opetushallitus. 1999. Lähihoitajan perustutkinto. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet.

Pasanen, H.(2003). Mitä ohjaus on? Teoksessa Matikainen, J. (toim.). 2003. Oppimisen ohjaus verkossa. Helsinki: Yliopistopaino, 11-23.

Peavy, R. V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Helsinki: Psykologien Kustannus.

Pirttiniemi, J. 2001. Peruskoulun ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen ohjaus. Ammattikasvatuksen aikakauskirja. 4/20001.

Räkköläinen, M., Uusitalo, I. 2001. Työssäoppiminen ja ohjaus ammatillisissa oppilaitoksissa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuorinen Raimo 1996. Ohjaus arvioinnin kohteena ja osana oppilaitoksen itsearviointia. Teoksessa Merimaa Erkki, Räisänen Anu ja Saresma Ulla: Opinto-ohjaus – Ohjauskäytännöistä arviointeihin. Helsinki.: Opetushallitus.

Vuorinen, R. 1998. Ohjaus avautuvissa ja verkottuvissa oppimisympäristöissä. Licensiaattityö. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.

Vuorinen, R. , Välijärvi, J. 1994. Itsenäisiin valintoihin ohjaaminen. Helsinki. Painatuskeskus Oy.

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET:

Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymän opinto-ohjauksen suunnitelma.
Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymän johtoryhmä, 21.2.2006.

Opiskelijoiden tuki- ja ohjaustoiminnan malli, 2003. Oulaisten terveydenhuolto-oppilaitos

OPINTO-OHJAUKSEN TAVOITTEET	TAVOITTEET JA SISÄLTÖ	VASTUU	MENETELMÄT JA MATERIAALIT	ARVIOINTI	VERKOSTO
<p>1. Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus</p>	<p>OPISKELIJOIDEN kokonaisvaltainen huomioiminen</p>	<p>opinto-ohjaaja ryhmäohjaaja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • haastattelut • tutustumiset • niveltieto • joustava valinta 	<p>Yhteishaun tulokset Joustavan valinnan prosessin toimivuus</p>	<p>Peruskoulujen opinto-ohjaajat, koulukuraattorit, erityisopettajat opiskelijaterveydenhuolto opiskelijan käyttämät hoito- yms. palvelut</p>
<p>2. Oppimisen ja opiskelun ohjaus</p>	<p>OPISKELIJAVALINNAN TOTEUTUMINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • opiskelijavalinnat 	<p>opinto-ohjaaja opintosihtööri koulutusjohtajat rehtori</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kutsukirjeet soveltuvuuskokeeseen • sov kokeiden organisointi • tieto opiskelijavalinnasta • opiskelijaryhmien nimiluettelot • joustava valinta • jälkihaku • opinto-opas 	<p>Yhteishaun tulokset</p>	<p>Oulun lääni/Pohjois-pohjanmaan yhteishakutoimisto</p>
<p>3. Ammatillisen suuntautumisen ohjaus</p>	<p>OPISKELIJAN OMAN AMMATTIALAN LÖYTÄMINEN JA ALALLE SOPIVIEN, MOTIVOITUNEIDEN OPISKELIJOIDEN VALINTA</p> <ul style="list-style-type: none"> • markkinointi • rekrytointi <p>RYHMÄNOHJAAJIEN JA OPISKELIJATUUTOREIDEN VALMIUKSIEN PARANTAMINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • ryhmäohjaajakoulutus • opiskelijatuutor-koulutus 	<p>opinto-ohjaaja opettajat sov.koetyöryhmä</p>	<ul style="list-style-type: none"> • vierailut peruskouluihin • peruskoulujen vanhempain-illat • markkinointimateriaalit • kirjeet peruskoulujen ja lukioiden opoille ja muille sidosryhmille • tutkintokohtaiset esitteet -> oppilaitoksen yhteinen esite • www.kam.fi/oula • tutustumiset koulutukseen ja oppilaitokseen • rekrytapahtumat • soveltuvuuskokeet, info opinnoista • oppilaitosta tai koulutusala vaihtavat jo opintonsa aloittaneet opiskelijat • ryhmäohjaajakoulutusmateriaali • opiskelijatuutorikoulutusmateriaali 	<p>koulutuksen markkinointitilaisuuksiin osallistuvien määrä, eri kohteet ja kohderyhmät www –sivujen palaute soveltuvuuskokeisiin osallistujien määrä ja taustatekijät (haastattelulomakkeen tiedot) syyt alan/ oppilait. vaihtamiseen ryhmäohjaaja ja opisk.tuutorikoulutukseen osallistujien määrä ja koulutuksen vaikutukset käytännön toimintaan</p>	<p>Maakunnan opinto-ohjaajat Vanhemmat, huoltajat Länsi-Suomen lh:n yhteishakutoimisto Alan ammattijärjestöt SAKKI ry Työvoimatoimisto</p>

OHJAUS OPINTOJEN ALOITUSVAIHEESSA

OPINTO-OHJAUKSEN TAVOITTEET	TAVOITTEET JA SISÄLTÖ	VASTUU	MENETELMÄT JA MATERIAALIT	ARVIOINTI	VERKOSTO
<p>1. Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus</p>	<p>OPISKELUEDELLYTYSTEN TURVAAMINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • elämänhallintataidot • arjesta selviytyminen • opintososiaaliset edut (mm. asuminen, opintojen rahoitus) 	<p>ryhmänohjaaja opinto-ohjaaja opintos sihteeri</p>	<ul style="list-style-type: none"> • hyvät tavat, arjessa kohtaaminen • opinto-oppaan läpikäyminen • alkuhaastattelu • poissaolot; läsnäoloohjeistus • vapaa-ajan toiminta, arkielämän ohjaus • oppilaitoksen järjestyssäännöt • päihdestrategia • kriisitoimintaohjeistus • opiskelijahuoltosuunnitelma • erityisopetussuunnitelma • opinto-ohjaussuunnitelma 	<p>jaksopalautteet poissaoloseuranta</p> <p>kurinpitomenettelyt</p>	<p>opiskelijahuoltotyön toimijat</p> <p>KELA</p> <p>opiskelijoiden huoltajat</p> <p>nuoriso- ja vapaa-ajan toimijat terveydenhoitaja</p>
<p>2. Oppimisen ja opiskelun ohjaus</p>	<p>OPISKELUUN KIINNITTÄMINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • opiskelijoiden perehdyttäminen ja ohjaustarpeen arviointi • opiskelijarekisterin luominen <p>OPINTOJEN JÄSENTYMINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • orientaatiojakso • lukuvuoden koulupäivät, työjärjestys • luki- ja matematiikkatestit ja hahmottamistestit • osaamisen tunnustaminen 	<p>ryhmänohjaaja/opinto-sihteeri opinto-ohjaaja opettajat opiskelijatuutorit</p>	<ul style="list-style-type: none"> • henkilötietolomake • osaamisen tunnustamisen kirjaus, Priimus • orientaatiojakso ammatillisiin opintoihin, opetussuunnitelmat lukusuunnitelmat ja vuosisuunnitelma opinto-opas 	<p>kuinka monta (%) opiskelijoista tulohaastatellaan</p>	<p>opinto-ohjaajat vanhemmat, huoltajat</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • niveltiedot • alkuhaastattelulomake <ul style="list-style-type: none"> • HOPS, • erityisopiskelijaksi nimeäminen • HOJKS • opiskelijoiden perehdyttämissuunnitelma 		<p>lukujärjestykset ryhmänohjaajan kansio (suunnitellaan ja työstetään)</p> <ul style="list-style-type: none"> • kaksoistutkinto-ohjaus • testit: luki + matem. ja hahmotus testien tulosten huomioon ottaminen opetuksen ja ohjauksen toteuttamisessa • HOPS ja HOJKS (Priimus) <ul style="list-style-type: none"> • alkuhaastattelulomake • yhteydet huoltajiin 	<p>kuinka monta (%) opiskelijoista osallistuu luki- ja matematiikkatesteihin</p>	<p>38</p> <p>lukion opinto-ohjaajat Niilo Mäki instituutti Oulan erityisopettaja</p>
<p>3. Ammatillisen suuntautumisen ohjaus</p>	<p>YKSILÖLLINEN OPINPOLKU työssäoppiminen ja näytöt</p> <ul style="list-style-type: none"> • yksilöllisten koulutus- ja urapolkujen suunnittelu 	<p>ryhmänohjaaja, työssäoppimisen ohjaajat, uravalmentaja ja opinto-ohjaaja yhteistyössä</p>	<p>kaksoistutkinto Näyttöopas</p>	<p>kuinka monella opiskelijalla (%) on HOPS ja / tai HOJKS</p> <p>kaksoistutkinto-opiskelijoiden määrä (%)</p>	<p>lukion opinto-ohjaajat vanhemmat, huoltajat työpaikkaohjaajat opiskelijaterveydenhuolto</p> <p>URPO-hanke työvoimahallinto</p>

OHJAUS OPINTOJEN KULUESSA

OPINTO-OHJAUKSEN TAVOITTEET	TAVOITTEET JA SISÄLTÖ	VASTUU	MENETELMÄT JA MATERIAALIT	ARVIOINTI	VERKOSTO
1. Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus	IHMISENÄ JA AMMATTILAISENA KASVAMINEN <ul style="list-style-type: none"> • opiskelijan elämänhallintataitojen vahvistaminen • roolin ja paikan löytymisen tukeminen • aikuisuuteen kasvu • tapakasvatus • vastuun kantaminen • alan työkuultuurin vahvistaminen ITSETUNTEMUKSEN JA ITSELUOTTAMUKSEN VAHVISTAMINEN	kaikki työntekijät	<ul style="list-style-type: none"> • opintojen tukeminen • onnistumisen kokemukset • aito kohtaaminen kuunnellaan, keskustellaan, lupa kysyä, lupa saada palaute • vapaa-ajan toiminnan järjestäminen • mahdollisuus henkilökohtaiseen ohjaukseen • käyttäytyminen, hyvät tavat • työaikojen noudattaminen • työelämän pelisäännöt • työsuojeluun liittyvien tekijöiden huomioiminen 	opintojaksoarvioinnit poissaolot jokaisen opintojakson päätteeksi reklamaatiot HOJKSin seuranta opm:n tuloksellisuusmittari: keskeyttämisen- ja eroamisen mittarit (huom! negatiiviset eroamiset) lääninhallituksen eroamistilasto tukipalvelujen tarjonta ja toimivuus yhteiset opiskelijapalautteet keväisin tai opintojen päättövaiheessa	työssäoppimispaikat sosiaali- ja terveystoimi nuoris- ja vapaa-aikatoimi
2. Oppimisen ja opiskelun ohjaus	OPINTOJEN SUUNNITELMALLINEN ETENEMINEN <ul style="list-style-type: none"> • opiskelijoiden omatoiminen opintojen seuranta • ryhmäohjaajan suorittama opintojen etenemisen seuranta 	ryhmäohjaaja opettajat opinto-ohjaaja koulutusjohtaja	<ul style="list-style-type: none"> • arvioinnit kuukauden kuluessa opintojakson päättymisestä • ro:n /opon tunneilla • puuttuvien opintosuoritusten suunnittelu ja toteuttamisen tukeminen • Opinnoista kiinni -kurssi • HOPS tarkistus 	ov-kertymät opm:n tuloksellisuusmittari: keskeyttäneet ja eronneet –mittari (lääninhallituksen kysely)	Oulan erityisopettaja KELA tilastokeskus LS:n lääninhallitus vanhemmat, huoltajat

	<ul style="list-style-type: none"> toimenpiteet kun opinnot eivät etene työssäoppimisen ja näyttöjen ohjeistaminen keskeyttävien ja eroavien ohjaus 		<ul style="list-style-type: none"> HOJKS seuranta tuki- ja erityisopetus, samanaikaisopetus opiskelijarekisteri, Priimus opintososiaaliset edut henkilökohtaiset keskustelut, yhteydenotot huoltajiin poissaolo-ohjeistus tilastointi ja seuranta kaksoistutkinto-opintojen kirjaus ulkopuolisten opintojen kirjaus työssäoppimisen ohjeet ja näyttöohjeistus keskeyttävien ja eroavien ohjauskeskustelut 	<p>tukipalvelujen tarjonta ja toimivuus: opiskelijakyselyt eri vaiheissa</p> <p>opiskelijamäärä / opinto-ohjaaja / vuosi / kk / opiskelijatuutor opintojaksoarviointit ja palautteet kurssien loppuvaiheessa</p> <p>keskeyttäneiden ja eronneiden jatkosuunnitelmat (laadittu yhdessä ohjaajan kanssa ohjauskeskustelussa)</p>	40
<p>3. Ammatillisen suuntautumisen ohjaus</p>	<p>OPINTOJEN SUUNTAUTUMINEN KOHTI URAVALINAN TAVOITTEITA</p> <ul style="list-style-type: none"> opiskelijan edistyminen yksilöllisellä opinpolulla valinnaiset opinnot opinnäytetyön ja työssäoppimisen yhdistäminen työssäoppiminen kaksoistutkinto työhön ja / tai jatko-opintoihin suuntautuminen ammatti-identiteetin vahvistaminen 	<p>opinto-ohjaaja ryhmänohjaaja opettaja työssäoppimista ohjaaja opettaja ja työpaikkaohjaaja uravalmentaja ATK-tukihenkilö</p>	<ul style="list-style-type: none"> työssäoppiminen, ja sen ohjaus työpaikkaohjaajan kouluttaminen ja koulutuskansio sopimukset työssäoppimispaikkojen kanssa ammattiosaamisen näyttöjen arvioijien koulutus ja materiaali kv-työssäoppiminen valinnaisten opintojen ohjaus ohjauskeskustelut ATK-tukipalvelut 	<p>palautteet valintojen toteuttaminen (Primuksen hyödyntäminen työssäoppimisessa, näytöissä ja opintojen seurannassa)</p> <p>työssäoppimisen päiväkirjat osallistuminen ja menestyminen tapahtumissa / kilpailuissa (TAITAJA, ammatilliset tms. tilaisuudet)</p>	<p>toisen asteen oppilaitokset</p> <p>työssäoppimispaikat</p> <p>vanhemmat/huoltajat</p> <p>URPO -hanke</p> <p>Skills</p> <p>kansainvälisyysverkosto</p>

					41
--	--	--	--	--	----

OHJAUS OPINTOJEN PÄÄTTÖVAIHEESSA

OPINTO-OHJAUKSEN TAVOITTEET	TAVOITTEET JA SISÄLTÖ	VASTUU	MENETELMÄT JA MATERIAALIT	ARVIOINTI	VERKOSTO
1. Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus	<p>YKSILÖLLISTEN RATKAISUJEN TUKEMINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> vaihtoehtojen selkiintyminen – uskallus omiin ratkaisuihin päätöksentekotaitojen kehittäminen osallisuuden lisääminen ”Ettei kukaan jäisi tyhjän päälle.” siirtymävaiheessa tukeminen asevelvollisuuden/siviilipalveluksen suorittaminen 	opinto-ohjaaja ryhmänohjaaja koulutusjohtaja	<ul style="list-style-type: none"> päätökeskustelut ja jatko-ohjaus vaihtoehtojen löytäminen yhteistyöneuvottelut 	<p>työllistymistilastot</p> <p>opm:n tuloksellisuusmittari: eroamisen mittarit (huom! negatiiviset eroamiset)</p>	vanhemmat, huoltajat työvoimahallinto sosiaali- ja terveystoimi työelämä URPO -hanke
2. Oppimisen ja opiskelun ohjaus	<p>VALMISTUMINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> tavoitteiden saavuttaminen perustutkinto yo-tutkinto neljännen vuoden opiskelu 	ryhmänohjaaja opinto-ohjaaja koulutusjohtaja opintosihteri	<ul style="list-style-type: none"> tutkintotodistus todistus suoritetuista opinnoista yo-kirjoitukset, opintosuoritusten tarkistaminen puuttuvien opintosuoritusten 	<p>tutkintotodistuksen saaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> suoritus aika, opm:n tuloksellisuusmittari läpäisyprosentti ylioppilastodistusten määrä 	vanhemmat, huoltajat ylioppilastutkintolautakunta yhteistyöluokit

			<p>suunnittelu ja toteuttamisen tukeminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opinnoista kiinni -kurssi • päättökysely • ilmoitus valmistuvista opiskelijoista lehtiin 	<ul style="list-style-type: none"> • todistus suoritetuista opinnoista • opintomenestys • opinnäytetöiden taso • stipendit 	42
<p>3. Ammatillisen suuntautumisen ohjaus</p>	<p>TYÖLLISTYMINEN TAI JATKO-OPINTOIHIN SIOITTUMINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • työpaikka • jatko-opiskelupaikka <p>KOULUTUSTA JA KYKYJÄ VASTAAVAN JATKOPAIKAN LÖYTYMINEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • omalle alalle työllistyminen • oman jatkokoulutuspaikan löytyminen 	<p>opinto-ohjaaja</p> <p>ryhmänohjaaja</p> <p>uravalmentaja</p> <p>opintosihtööri</p> <p>rehtori</p> <p>koulutusjohtaja</p>	<ul style="list-style-type: none"> • työnhakuun opastaminen • jatko-opinnoista tiedottaminen • haku jatko-opintoihin • työvoimatoimiston palveluista tiedottaminen • jatko-opintopaikkojen hakuoppaat ja lomakkeet • www.amkhaku.fi • jatko-ohjaus: <ul style="list-style-type: none"> • ammattikorkeakoulu • yliopisto / korkeakoulu • ammattitutkinnot • työvoimapoliittinen koulutus 	<p>opm:n tuloksellisuusmittarit: työllistymis- ja jatko-opinnot</p> <p>työllistymistilastot</p> <p>jatko-opintoihin sijoittuminen</p> <p>opiskelijoilta kerätty palaute</p>	<p>työpaikat</p> <p>ammattikorkeakoulut</p> <p>yliopistot</p> <p>aikuisopistot</p> <p>työvoimahallinto</p> <p>URPO -hanke</p> <p>oppisopimustoimisto</p> <p>alan ammattijärjestöt</p>

OHJAUS OPINTOJEN JÄLKEEN

OPINTO- OHJAUKSEN TAVOITTEET	TAVOITTEET JA SISÄLTÖ	VASTUU	MENETELMÄT JA MATERIAALIT	ARVIOINTI	VERKOSTO
1. Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus	OSALLISUUDEN TOTEUTUMINEN • syrjäytymisen ehkäisy	opinto-ohjaaja uravalmentaja	mahdollisuus jälkiohjaukseen	saatu palautetieto	työvoimahallinto sosiaali- ja terveystoimi
2. Oppimisen ja opiskelun ohjaus	OMAN ELÄMÄNPOLUN TARKENTUMINEN • työelämä • jatko-opiskelut	opinto-ohjaaja	mahdollisuus jälkiohjaukseen	saatu palautetieto	työvoimahallinto yritykset jatko-opiskelupaikat
3. Ammatillisen suuntautumisen ohjaus	KOULUTUKSEN VASTAA- VUUS TYÖELÄMÄN TARPEISIIN • ennakointi • alueellinen kehittäminen	johtoryhmä ”alakohtaiset kehittämissryhmät” opettajat opinto-ohjaaja	yhteistyö työelämän kanssa yhteistyöneuvottelu	sijoittumiskysely ammatillisen koulu- tuksen tunnettavuus ja näkyvyys julkisuu- dessa	mediat maakunnan oppilaitokset ja työnantaja valtakunnallinen yhteistyö OPM ja OPH